m.2
cf bis
2
8

Concilium Nijmenſe

Incipit liber synodalis

Quoniam in sacrorum canonum collationibus et animarum regimine cautela multiplex et diligentia debet necessario adhiberi. Idcirco Nos. B. miseratione divina episcopus Nemausensis considerantes non sine cordis dolore simplicitatem et insufficientiam quorundam presbiterorum nostre diocesis quibus cura animarum eis commissa diverse frequenter questiones et casus periculosis emergunt multipliciter occurrunt. Ad instructionem et informationem clericorum et presertim curatorum nostre diocesis Nemausensis atque laicorum qui etiam in ius ecclesiasticum insurgentium maliciam refrenandam et ad procurandam eorum salutem et eorum animarum cum consilio et assensu venerabilium fratrum nostrorum prepositi et capituli Nemausensis quedam utilia et necessaria sub certis titulis in hoc contenta opere sub compendio notavimus que divisim collecta auctoritatibus et statutis antiquis sunt de iure vel iuri consona atque iuri. In hoc igitur opere primo tractatur de baptismo. Secundo de penitentia. Tertio de sacramento eucharistie et extrema unctione. Quarto de celebratione missarum. Quinto de venatione clericorum. Sexto de alienatione rerum ecclesiasticarum et obligatione earundem. vii. de vita et honestate clericorum. viii. de testamentis. ix. de sepulturis. x. de decimis et primitiis. xi. de sponsalibus et matrimonio. xii. de sententia excommunicationis et interdicti et quibus in sanis et infirmis sit absolutionis beneficium impendendum. xiii. de pueris et penis eorum. xiiii. de iudeis

BIBLIOTECA CIVICA

vltimo quedam ponit capi
tula et precepta non habentia
ſpales capitlos ſeu rubricas. ⁊
q2 longum eet ad plenum trac
tare de matis ſupradcis eaqꝫ
p maiori pte ad contentoſam
et uindcōez ⁊ cauſarū ſtrepitū
ptinēt obmittētes in ſubſcp
tibus ſpaliter tractabimꝰ de ·
hiis que ad regimen ecclāꝝ
⁊ animaꝝ ptinent aiatum. Verū
q2 parum prodeſt ſtatuta pro
mulgari et mādata fieri. niſi ad e
orum obſuatōez arceant in p
uidi tranſgreſſores. Ideo nos
pdcs eps Nemauſen diſtricte
precipimꝰ et mandamꝰ. ut ·
clici nre dyoc i ſacris ordinibꝫ
conſtituti. ⁊ maxime rectores ⁊
capellani eccīaꝝ curam hntes aiaꝝ.
Hec ſtatuta precepta ⁊ phibitōes
ſynodal frequenter legant ⁊ dili
genter intelligant et obſuēt
ut ſi ſup hiis eos delinquere
contingerit uel errare ſe non
poſſint poſtmodum p igno
rantia excuſare. Sciant pro
certo q tranſgreſſores hꝰ mū
di pena debita puniemꝰ. ⁊ q
infra ſcriptus fuerit clīci iniūc
da eis p rectores ⁊ prochiales
presbiteros intimentur. et ea
que tangunt laicos eis deꝫ lay
cis diuerſis temporibꝫ et diebꝫ
fin q opus fuerit intimentur
et ibi maxime ubi ē ppli multi
tudo. ut ſic etiam in bonis mori
bus et honeſtis actibꝫ infor
mentur. ut ſepata ab errantium
et clicoꝝ gratiam inuenire ſſient
tur.

De baptiſmo rubrica.

Quoniam baptiſmus oī
um ſacramentoꝝ ianua
ē et etiam fundamentū merito

de ipo hic primitus eſt tractan
dum. Precipimus itaq; vt in
fans q̄ cito natus fuerit ſi peri
clm mortis īmineat ita q̄d
ꝑ ſe nō nequeant ꝑſentari a circūſ
tantibꝫ maſclis ſi pſētes fuerint
baptizetur in aqua frigida ul' ca
lida nō in aliquo liquore ꝛ i uaſe
mundo ligneo uel lapideo ul' q̄
libet alio uel ſi uas hri non poſ
ſit fundatur aq̄ ſup capud aqua
baptizandi ꝛ dicat uerba quibꝰ
debet aliquid baptizari. ¶ Si aūt
maſculi preſentes non fuerint
a circumſtātibꝫ feminis baptize
tur. ꝛ a patre uel a matre. ſi alii n̄
non fuerint a quibꝫ ualeat bap
tizari. ſi quamdiu alii fuerint
a patre uel a matre nullatenus
baptizetur. et ſi ex neceſſitate
a patre ꝓprio uel a matre fuerit
infans baptizatum. matrimonio

inter eos in ſua firmitate manē
te nulla ꝓpter h' iniūgeſt pnīa
baptizandi qui ex hoc debꝫ patris
commendari. ¶ Si uero malitioſe
pater uel mater in cathecisimo
ſeu in confirmatōe tenuerit in
fantem ꝓpriū uel infantez vxo
ris ſue ex alio uiro procreatum
matrimonio ut dēm eſt in ſuo ro
bore ꝑmanēte ad nos trāſmit
tatur. de tanto exceſſu a nobꝫ pe
nitentiam ſuſcepturus. ¶ Si aūt
eȝ ignorantiam iſtud acceſſerit
non ſiīt ꝓpter h' in aliquo pu
niendi.

De forma baptiſmi.

Ne uero ꝓpter imperitiam
laycorum infans abſque
forma debita baptizetur diſtric
te precipimus ut pſbiteri freq̄
ter amoneant et inſtruant ple
bem ſuam. ut cū ex neccitate ꝑ
ſē aliq' baptizari contigerit

hanc form[illegible] in tradi[illegible] baptis
ipiis cum diligentia studeat ob
seruare. s; ut infantez ter mer
gendo in aqua baptizans dicat
s. petre uel marie. Ego bapti
zo te in noie patris. et. f. & s. s.

Si tamen una tantum men
to facta fuerit erit nichilominus bap
tizatus. & licet proprium nomen
infantis non fuerit impositum
licet patrini uel matrina no
fuerit neq; etiam fuerit ego dicit
tam infantez in mergendo in
aqua a baptizante. etiam fuerit non
baptizo te. In noie. p. & f. & s. s.
erit infans nichilominus baptizatus

Item dicimus. s. infantez baptiza
tum esse si baptizantis dixerit
baptizo te in noie xpi. quod tamen
non est licitis exprimendum; ne a
forma predicta statuta per ecclesiam
recedatur. Si autem aliquis se
ipsum baptizauerit taliter non est
baptizatum ecclesia iudicabit. eo
quod forma baptizandi non fuerit
a domino tradita; quod dicat bap
tizate omnes gentes in noie. p. &
f. & s. s. Ipse etiam dominus non se
ipsum baptizauit; s; post ab alio
s. a Iohe baptista uoluit bap
tizari. et idcirco talis est tenuo a
ab alio baptizandus. quoniam si si
tenuo decedere ad celestem patriam
protinus euolaret. propter sacra
menta fidei si non propter fidei sa
cramentum. Si tamen tanta copia aq
ue non potest ut infans in ea
taliter mergi possit. cum scutel
la uel cipho. uel aliquo uase in
aliqua quantitatis aque sup in
fantez effundatur. a baptizante
et effundendo dicat baptizans
ego te baptizo. In noie. p. & f.
et. s. s. et erit infans baptizatus.

Hoc autem superaddita est quod infantes
a laicis baptizentur precipimus quod
in necessitatis articulo observanda
est necessitate cessante omnibus laicis
baptizandi et etiam clericis nisi fue-
rint canonice per presbiteros ordinati
auctoritatem faciendi baptizandi
atque in dominicis diebus exorcizan-
di et mortuos sepeliendi indica-
mus potestatem. sustinentes quod sub-
diaconi et diaconi predicta possint
facere ubi sacerdos presens non est
vel ea non potest facere et neces-
sitatis articulus noscatur imminere.

Cum vero secundum formam predictam
infans a laico fuerit in necessitate
baptizatus precipimus quod si super-
vixerit ut presbitero quam citius
fuerit presentetur qui inquirat sollicite qua-
liter fuerit baptizatus et si formam
predictam invenerit non fuisse servatam
faciat cathecismum et baptizet in
fontem iuxta ecclesie formam.

Si vero dubitetur an legitime
fuit baptizatus quia forte baptizans
non recordatur ad plenum de verbis
in baptismo prolatis vel circumstan-
tes discordant vel forte infans
expositus invenitur iuxta ecclesiam
vel alibi nec habetur certitudo vel
aliquod signum utrum sit bap-
tizatus vel non. In hiis casibus fa-
ciat sacerdos cathecismum et bap-
tizet ipsum sub hiis verbis. Si
baptizatus es non te baptizo. Si bap-
tizatus non es ego te baptizo
in nomine patris et filii et spiritus sancti. [Item] in
tali dubio standum testimonio unius
si plures testes haberi non possint.

Si vero infans a laico baptiza-
tus mortuus fuerit antequam presbi-
tero presentetur et postmodum dubi-
taverit an fuerit in baptismo debi-
ta forma servata, sit de hoc certificari

non poterit in tali dubio infans
debz in cimiterio ecclesiastico sepeliri
et idem credimus posse fieri qn
expositus inuenitur extra uel alibi re
pitur nec baptizo ipso per hoc
aliquid committendo. Si aut in ba
ptismo infans a layco baptizati et
mortui ante quam presbitero demon
stretur inuentum fuit formam de
bitam non fuisse seruatam uel in
fantem expositum et mortuum inuen
tum constiterit per scripturam uel per
alia signa baptizatum non esse.
non debz in simiterio ecclesiastico se
peliri. Ad hoc si sacerdos in
fantem inuenerit a layco iam fore
esse baptizatum ita quod non pos
sit de hoc aliquatenus dubitandum
non baptizet eum nec faciat
cathecismum sed inungat eum in
pectore et inter scapulas oleo be
nedicto sine ulla interrogatione abrenun
ciacionis et credendi dicendo ego te linio etc.
Sicut enim est licet non necessaria quod fi
at presbitero inuncto in hoc casu. Ita in un
gat etiam cum crismate sacro in
uertice dicendo orationes que dicuntur
post baptismum et faciendo alia que post
baptismum consueuerunt fieri sicut in
libro baptismalibus continetur. Si
uero infans post baptismum ad presbiterum
apportatus non potest propter mortis peri
culum secure fieri cathecismus. bapti
zet eum presbiter in continenti dimis
so cathecismo et inungat eum
oleo benedicto crismate sacro. et alia fa
ciat que fiunt post baptismum
sicut supra continetur. Prohibe
mus aut districte ne in patrinum
aliquid regularis admittantur
ad alios excommunicatos uel interdictos
est ligatus uel qui non est baptizatus
uel confirmatus. Et si aliquis de predictis
patrinus fuerit non noceat ad bapto

papientes ut in cathecismo et
baptismo et confirmatione unus tantum
modo sit patrinus. hec est unus in eodem
sacramento. Si vero per negligentiam
sacerdotis vel per errorem inungi
contingerit oleo sancto crismatis
nichil propter hoc iteretur. Set
caute suppleatur quod minime fi-
erat preter missum. Idem illa un-
ctio crismatis tantum fiat que per
negligentiam vel errorem fuit pre-
termissa. Si autem crismate lo-
co olei inunctus fuerit baptiza-
dus nichil propter hoc iteretur neque
fiat unctio olei pretermissa quia
in crismate quod ex oleo fit et bal-
samo oleum continetur. Ut fontes
Districte precipimus copiat
ut fontes cooperti mu-
di et mundi teneantur et quod crisma
et oleum sub fideli custodia cla-
vibus adhibitis teneatur. precipientes

ut singulis annis in ebdomada sancta
presbiteri parochialium ecclesiarum per
se ipsos aut dyaconos vel sub-
dyaconos vel clericos adultos cris-
ma novum olei a nobis suscipi-
ant. Vetus crisma et oleum effun-
dant infra fontes ecclesie baptis-
malis et ampullas suas diligen-
ter abluant in easdem de novo
crismate et oleo pro toto anno inun-
gant pueros baptizandos. Et si
forsitan contigerit oleum vel cris-
ma deficere in continenti mittant
ad nos pro crismate et oleo. non
possunt absque periculo expectare
si aliquid residui fuerit admisceat
presbiter illi residuo crismatis vel
olei aliud oleum non consecratum
et exinde faciant unctiones supra-
dictas. Crismatis autem precipimus
et sub pena executionis officii et bene-
ficii mandamus ut quocumque tempore

et quacumque hora diei et nocti sacer-
dos pro baptismo vel pro penitencia
fuerit requisitus omni occasione cessante
tam post potus ad conferendum ea
exhibeat liberaliter se paratum.

Item preterea si ipsa capella propter
paupertatem vel aliam causam competentem
que non habeat ... aut hic nequiuerit
baptizandi capellam et cum ecclesie aliqui
fuerint baptizati quod sacerdos pa-
rochialis baptismum gratis exhibeat bap-
tizatis. Item si uero mulier in partu
laborante infans capite uenire matris
caput emiserit et in tanto periculo
imponitur uita nequiuerit in ...
aqua de obstetricibus aqua super caput
infantis dicens. Ego te bapti-
zo in nomine patris et filii et spiritus sancti sicut
baptizatum. Item postremo si contingat et
contingerit mulier in puerperio de-
cedere et partus in matris uisceri-
bus adhuc credatur esse uiuus certe quod

pro certo mulierem esse mortuam con-
stiterit si partum credatur uiuere aperi-
atur mulier per aliquem uel per aliquam si-
ne mora. ut partus si uiuus fuerit
baptizetur et ut quibus ad hoc competit exhi-
beat priores quamque aperiendo mu-
lierem mulierem partum parrochus bap-
tizari in remissionem est prestant pro
uiuente et hic per rectores singulis annis
publicetur. Sciendum est quod si
uiuus non possit nasci nisi caput
uel quodlibet aliud membrum tunc per
gendum est alio membro aqua dicere
do ego te baptizo in nomine patris et filii
et spiritus sancti. Tamen si postea uiuus nasci-
tur baptizandus est sub hac forma.
Ego te baptizo si non es baptiza-
tus. Item si autem partum cum matre
simul mori contingerit sine apertione
mulier in cimiterio cum certo ca-
mulierem. De penitencia

Penitencia est ut ait ambrosius

mala peccata plangere et plangenda iterum non committere. ¶ Omnis autem vere penitens debet dolere hic de peccatis commissis et voluntatem et propositum iterum non peccandi. ¶ Est enim in vera penitentia tria principaliter necessaria videlicet cordis contritio oris confessio si confiteri potest loqui et operis satisfactio ut possit. alioquin non est vera penitentia sed simulata, prava atque ficta. confessio non est coram sacerdote viva declaratio seu revelatio peccatorum que post lapsum penitentia est via prima ad salutem. ¶ Statutum est ut omnis utriusque sexus fidelis postquam ad annos discretionis evenerit omnia sua peccata solus confiteatur fideliter saltem semel in anno proprio sacerdoti. et iniunctam sibi penitentiam studeat pro viribus adimplere. Et decretalis. si quis confiteatur proprio sacerdoti in parrochia commo-

rante districte precipimus observari alioquin vivens sine clericus sive laycus ab ingressu ecclesie arceatur et moriens christiana careat sepultura. et hoc salubre statutum in ecclesiis annis singulis proponatur. ¶ Si quis autem clericus vel laycus alieno sacerdoti iusta de causa voluerit sua confiteri peccata licentiam prius postulet et obtineat a proprio sacerdote. Precipientes districte ne aliquis presbiter super hoc requisitus presumat aliqua licentiam maliciose licentiam huiusmodi denegare. ¶ Notandum tamen est in quinque casibus sine licentia proprii sacerdotis potest quis alieno presbitero peccata fateri. primus est cum episcopus hoc alicui specialiter delegaverit. ¶ Secundus cum quis peccat in aliena parochia et de illo peccato sacerdoti illius parochie confiteatur. ¶ Tercius si causa domicilii fecerint in aliam parochiam

se transferendum. Quartum cum
est vagabundus. Quintum cum im-
minet mortis periculum et non potest habere
proprium sacerdotem in quo casu pos-
set a laico confiteri. Sextum quando val-
de periculosum est moram facere in pro-
prio parochiali presbitero sic
quando moneat frequenter plebes su-
as ut ad confessionem veniant quam cito
potuerint. post commissum peccatum et hoc
propter incertitudinem hore mortis.
Et qui in extrema egritudine iure et
potest aliquis de peccatis nec diu penitere
sed etiam cogitare quia ut ait Ieronimus
cum egritudine opprimitur vix aliud preter
cogitare quam sentit et illic rapiatur
intentio mentis ubi est vis doloris.
Debet autem confitens seipsum et
accusare non alium nec personam nomi-
natim exprimere cum qua peccavit
nec sacerdos querere vel peccati circum-
stantia talis esse quod aliter non possit con-
fiteri peccatum ut si cognovit ma-
trem vel filiam sororem vel huiusmodi
qui non posset seipsum aliter liberare
et non debet confiteri per nuncium nec per
scripturam sed viva voce ore proprio pre-
sentialiter ut qui per se peccavit
per seipsum confiteatur et erubescat.
Item non debet confiteri verbis vel nomi-
nibus peccatorum seu curialibus palliatis
sed quodlibet peccatum suo proprio nomine quan-
tumcumque turpi exprimatur. et circumstan-
tias quantumcumque turpes sint ut to-
ta sanies peccati expellatur. debet
etiam confiteri singula peccata que com-
misit districte et separatim non con-
fuse neque per nutus aut signa. De
confessione surdorum et aliorum parochianorum
Si qui vero confiteantur surdi
fuerint ceci vel muti et du-
cat eos presbiter prout melius po-
terit ad contritionem et penitentiam verbis
nutibus atque signis. nullus autem

preſbiter uel ſacerdos ſecularis uel
regularis cui curam animarum a nobis
commiſſa non ſunt parrochianum
alius non recipiat ad confeſſionem
niſi de licencia proprii ſacerdotis abſque
tua licencia et aſſenſu uel neceſſitatis
articulo imminente aut parochiali
ſacerdote in egritudine conſtituto.
uel ſi tanta eſt parochianorum multi
tudo quod ad confeſſiones audiendas pa
rochialis ſacerdos ſufficere non
valeret quia conceſſimus quod tunc poſſit
de licencia proprii ſacerdotis.

Diſtricte uero precipimus quod illi
qui confeſſiones audierint in loco
patenti audiant confitentes non in
occulto et precipue ſi fuerint mulieres

Habeat autem ſacerdos ſollicitu
dinem diligenter. ne dum audit con
feſſiones in faciem reſpiciat confiten
tem et precipue mulierem. Sed ſi capam
induitam tenuerit hic habeat eam
preuium in capite teneat ueſtem
et caput inclinatum. et ſi peccatum orribile
intellexerit non ſpuat uel etiam fa
ciem uel caput auertat. ſed retorqueat
ac hinc et illuc aut ſignum aliquod
uel nutum faciat ſeu verbum ad hunc ubi
proferat propter abhominationem peccatoris
uel peccatum uideatur ne peccator rubo
re uel verecundia confeſſus peccata
reliqua uel ſimilia ne timeat
reuelare.

Cum uero peccator primo
ad ſacerdotem venerit querat ab
eo ſi non eſt notum ſiue utrum ſit pro
chianus eius et ſi dixerit quod non
querat utrum uenerit de licencia proprii
ſacerdotis et ſi dixerit quod non
dicat ei frater non debeo te au
dire vade ad tuum ſacerdotem. ſi autem
ſit parochianus eius uel venerit de li
cencia ſui epiſcopi uel proprii ſacerdotis
querat primo ab ipſo utrum aliqua in
terdicti uel excommunicationis ſentencia ſit ligatus.

et dixerit quod sic dicat ei frater non
audiam te nisi prius fueris abso
lutus et si occulte fuerit excommunicatus
occulte dicat ei. si autem publicam
fuerit excommunicatus et publice ei pe
nitentiam denegabit quia nullus exco
municatus uel interdictus debet recipi
ad penitentiam nisi prius faciat se ab
solui. Si uero dixerit se non esse
excommunicatum uel interdictum debet eum
primo interrogare presbiter utrum
sciat pater noster, credo in deum, aue
maria. et si nesciat moneat eum
ut addiscat. Deinde moneat eum
familiariter ac benigne ut omnia pec
cata sua confiteatur. Huius non ob
uerecundiam celet aliquid uel timo
re quia non est homini locutus sed deo cuius
personam ipse presbiter representat
qui non uult mortem peccatoris sed ut
conuertatur et uiuat. dicendo est quod ipse
sacerdos peccator et quod ipse confitens
non potest tot et tanta comisse peccata
quin alii maiora et plura comis
serint peccata quam illi qui bene penitent
magis postea diliguntur a deo sicut
patet in beato petro paulo et latro
ne et maria magdalene et multis
aliis et quod tota curia celestis gau
det de penitentia peccatoris quia gaudi
um est angelis dei super uno peccatore
penitentiam agente. dicat et confitenti dicat
frater quia homines sumus in hoc mundo
et non possumus sine peccato. Nam
si uere confessus fuerit et contritus et
proposuerit amplius non peccare. deus sine
dubio remittet tibi culpam et ego
te auctoritate dei absoluam a pena.
Si autem nolueris confiteri in hac
uita confiteberis in alia inuitus
et in conspectu omnium angelorum ami
corum et inimicorum et dampnabis in
perpetuum. Deinde confessionem eius au
diat diligenter qua audita capiat

interrogare si nulla alia peccata di
cat sollicitando eum ut cogitet
studiose ne peccatum aliquod pretermi
ctatur. Si dimidiaret peccata divi
dendo illa inter diversos sacerdotes di
sos. vel celando aut obmittendo
scienter aliquod mortale peccatum est ta
lis penitencia non prodest. Et si peccator
dicit se non habere alia confiteri inci
piat ordinate interrogare et dis
cute confiteri ita tamen quod interrogatio
nibus faciendis ad peccata specialia spi
ritualis cautelas non descen
dat quia talia forte post multa in
terrogationes peccarent in hiis que
nesciunt. vel alia cogitarent. In
Interroget. terroget sacerdos
ligiosum sacerdos confitentem si a
lias quod accepit ad peccatum aliquid
faciendum et quam recepit et qualiter recep
tatori iterans et si videtur forte
apices confiteri penitenciam suam quod

celabat. Item interroges si exercuit
aliquod officium et si dixerit quod sic inter
roges de cautelis particularibus
ad officium quod dixerit se habere. Si
regularis fuerit interroges specia
liter de tribus substancialibus regule in
de scilicet an obediat in omnibus licitis et
honestis. Si in (?) … aut sine pro
prio vivat et an custodiat castitatem.
Item de symonia utrum sibi receptus
fuerit pecunia mediante vel acces
serit ut alio reciperetur per symoniam.
Item an habeat in locis pluribus ex
pensas mercibus et utrum in capitulo
resistat. vel contradicat mali
tiose cum est aliquis ordinandus
vel faciendum sicut dictus scla
ris. Interroget utrum commiserit sy
moniam per se ipsum vel per alios seu
alios per ipsum. Item de mentis ex
alio quod pertinet ad avariciam vel
cupiditatem. Item de dilapidacione

7

si habet beneficium ecclesiasticum et uti-
de pecunia de rebus ecclesie adquisi
ta emerit aliquas possessiones et
nomine proprio uel nomine consangui
neorum suorum et utrum bona eccle
sie expenderit in usus licitos
et honestos. Item utrum sit intus di
uinis officiis nocturnis pariter
et diurnis precipue in ecclesia in qua est
prelatus. Item de irregularitate.
Item de libris alearum et taxillorum.
Contra principes et castellanos.
et milites eorum baiulos eorum in
terroge an fecerint aut si fecerint
constitutiones seu precepta que ecclesiastica
sticam libertatem et an bis reddiderint
iustitiam cuilibet querenti et an homines
suos subditos grauauerint indebitis in
talliis collectis toltis uel questis
Item de usuris contra mercatores bur
genses et alios usurarios. quos
sacerdos de mediato dolo usura de-

in iustis pignoribus ponderibus
mensuris et barattis. Contra agri
colas interroget de furto maxime de
cimas et primicias tributis censibus
contis et iustitiis et de ...
terminorum et de occupatione aliarum
terrarum. Item de talibus in mediis.
Item contra mercenarios bubulcos
famulos pastores et personas similes
quos sacerdos an fideliter custo
diant res dominorum suorum et utrum
fideliter se habeant in operibus et in fami
ciis sibi impositis. Item mulieres
quibus confiteri prius per suum conditione
prudenter faciendum. Et de primo
inuidia odio detractione superbia
et utrum iniuste se habebat seu de
tinebat aliena. Item de fornica
tione et adulterio et incestuoso. Si dixerit
se peccasse in continentie se commisi
sse quos uel peccauerit cum monacha
consanguinea uidua uirgine seu corrup

ta christiana vidua saracena et utrum
in loco sacro vel non sacro et in di-
ebus dominicis vel festivis et temporibus
ieiuniorum. Utrum unam cognoverit vel
plures et quotiens. Et an hiis vel
aliis peccatis alios induxerit vel in-
duxerit ad peccandum. Et de omnibus cum
diligentia inquisitis et consideratis
circumstantiis personis et peccatis sic in-
telligens sacerdos qualiter debet peccatori
prestare consilium et cuiusmodi remedium
adhibere. Querendo ab ipso an proponat
amplius non peccare et agere peniten-
tiam condignam de commissis et si res-
pondeat se a peccatis abstinere non
posse vel nolle vel quod a quibusdam
velle abstinere et in aliquibus remanere
eius confessionem debet nichilominus sacerdos
audire et ei de peccatis confessis con-
silium exhibere. Sed antequam ei det consilium
exprimat diligenter quod si totum
mundum suum daret et pauperibus erogaret
et in pane et aqua toto tempore vite
sue ieiunaret, nichil proficeret sibi ad vi-
tam eternam habendam quamdiu in peccato co-
misso remanebit vel voluntate
propositum peccatum iterum committendi nisi
ipse sacerdos cum absolvere potest ab aliquo
peccato nisi de omnibus peniteat et haberet
propositum iterum non peccandi et hoc sepi-
dicat monendo ipsum dulci pro ac
suavi eloquio ut de omnibus peniteat
et abstineat in futurum et expri-
mendo sibi timorem de die iudicii et
penas perpetuas quas in inferno nisi veram
egerit penitentiam perpetuo sustinebit.

Si autem ad veram confessionem et peniten-
tiam ipsum inducere nequiverit, de eiusdem
peccatis confessio in hunc modum
consilium exhibeat. Sicut dico tibi et tuo
filio quod ieiunes ores et elemosinas
facias et alia bona. Dicat et ei quod licet
predicta bona que ipse facit de peccatis commi-
ssis consilium faciendi non sit ex fructuo

8 1

sa ad uitam eternam habendam
tam in pcto commisso remaneat
uel uoluntate peccandi heat tam
si consilium faciendi ut p ipa bo
na que faciet digneatur dns
cordis eius ad lucem p(ri)mam illustrare
et ne diabolus i eo tantum heat ptem
q̄ntum haberet si mala ontinuet et
exerceret et fiat generalis ofessi
one s. ofiteor rc. non absoluat cum
a pctis sz dicat ei q recedat et
faciat uiri onsilium ad dampnum z di
cat ei q non recipiat corp
xpi q̄ diu i pcto remanebit
omisso uel uoluntatem z pposito
iterum peccatum faciendi caueat
tamen sacerdos q̄ntum potest ne
inducat in desperationis peccatum
confitentem. Si aut de oibus ofi
teatur peniteat z ppoit i posterum
abstinere ofiteret sacerdos an
tale pctm nec alia ofessus fu

erit pter q ad epm sit mit
tendus in quo casu ad epm ipm
mittat si pot. si n aut iponat
ei pnīam de illo z de aliis
pctis ofessis osiderans i pcto
ris circumstanciis z pcti. Sz sm
canones p quolibet mortali pec
cato septennis eet regulariter
penitentia iponenda. sacdos tamen
iponat maiorem uel minorem
put sedm quantitatem pcti z eo
ditione et qualitatem pctoris sa
luti eius uiderit expedire. Ut

Ut aut autem possit sac
possit sacerdos contra
contrariis curare. iponat primam
ipi pctori p contrarium respondentem
ut si peccauit p superbiam
iniungat ei orationem z suadeat hu
militatem. si p auariciam iniun
gat ei helemosinas largitatem.
uel nimiam comessationem absti

neciam eilor9. ſi peccauit per
ſeueratiā in uigilie ei ieiunium
et oroēs peregrinationē et aliaz car
nis macerationē. Si tñ tal' ſeueri
noſius ſenex et diues fuerit &
dixerit ſe ieiunare non poſſe
agrauab cū ſacerdos orōib3 et
helemoſinis & releuab ieiunijs
Si aūt peccator ſingulitatē cor
poris allegeret & recuſet recipere
aſperitatē penitentie quā ſacerdos
ſibi uult īponere debet ſacerdos
p̄mo ipm̄ īducere. vt animū hē
at paratum ad omēz ſatiſfactionē
oſtendendo ē magnitudinē pecca
torum q̄ ē confeſſus ē & q̄ quod
quanta bona p̄didit p̄pter illa
pc̄ta q̄ cōmiſit q̄ oīa recuperab p
penitentiā. ſi uo nō pot eū inducere
ad pniaz p ſuo arbitrio ē pot
ndam ipoās ei talē ſatiſfactionē
ſeu penitentiā aīm voluntate ipius

peccatoris. q̄. nū ſimiliter poſſit et
uelliter portare ne forte poſtea
peccet detenius ipaz pniaz in
fringendo & imponita pnia et
fc̄a generali cōfeſſione ſʒ cōſue
ordinē &c. Dicat p̄sbiter ſic in
iungo tibi talē pniaz p pc̄cis
q̄ cōfeſſus es et ponēs manum
ſup caput ipius & dicat indul
gentiā abſolutionē & remiſſionē
omnium peccatorum tribuat tibi oīps
et miſericors dns. Et ego te ab
ſoluo actoritate dni nri ihū xp̄
et beatorum apploꝝ petri et pau
li et officii michi cōmiſſi ab i
his pc̄cis q̄ cōfeſſus es & aliis
oblitis. Jt̄ dicat ē q̄ ſi redu
cerentur aliq̄ alia peccata poſtea
ad memoriā q̄ nō ſunt cōfeſſa
redeat ad eū & cōfiteantur. Cir
ca infirmos nō ē tali procedend
q̄ eis nō dʒ ſacerdos pniaz in

iniūgere ſꝫ tantum innoteſcāt
ſiue declarare dicendo ſic cū eius
pctā audierit ſi tu es ſanus pro
tot pctīs q̄ cōmiſiſti ⁊ cōfeſſus
es deberes tot annis penitere. ſꝫ qr
tu es infirmus nō īpono t̄ ſꝫ in
iungo t̄ qđ ſi de hac infirmitate
te mori cōtigerit facias tantū
dari pauperibꝫ uł pius locis lo
co penitencie. uł faciat miſſas
celebrari vel ħ vel illud fieri
ſi tamen cōualuit iniungo t̄ pniā
talē. ⁊ hiis dictis īponat manū
ſup capud eius et abſoluat eum
a pctīs ſicut ſupdictum ē de ſano.
Si uero infirmus peſcierit ſacer
dotem p pniā recipienda vel aliq
ſigna pnīe fecit ⁊ interdū ſacer
dos ueniret obmutuit infirmꝯ
uel fratres amicos affrenetico ſa
cerdos uenies ſiue aductū in
firmū ſiue ad teſtimoniū corꝫ
qui audiunt ipm petere pniā
uel preſbiterum uel alia ſigna
pnīe faciente. debꝫ ei q̄ʒq̄ʒ ſua
ineruus et cōſolonis poterit īpēde
abſoluendo ipm reconſiliando orō
nes dicendo ⁊ crucis oſculando
ſi preſens crux fuerit ꝰ dando. dr̄
Qualiter abſolui debeat
abſolui debeat īfirmus
vł in mortis articulo cōſtitutus
p pprium ſacerdotē uł p aliū
ſi pprius ſacerdos haberi non poſſit i
fra tractatū de ſūma excōis conti
netur. Sane cōſiderandū eſt
diligenter qđ quedā ſūt pctā
de quibꝫ nullꝰ pōt nec pniā n
reſtituat uel emendet. ſi poterit
habeat emendandi. videlꝫ rapina f
furtū ſacrilegiū incendiū uſura
⁊ indebita extorſio tallie ques
te uł toute. Hec retento ſenſus
quarti ⁊ qnta ꝯ voluntatē dnōꝝ

quibus debent. ¶ Item dampna da
ta contra iusticiam et generaliter cuiuslibet ali
ene rei scienter indebita detentio
et huius omnibus prepiedictis est peni
tenti quod in continenti satisfaciat
ut possit si peccatum occultum fuit
prepiedictum est confitenti et tale occultam
restitutionem fieri debet per ipsum sacer
dotem vel aliquem religiosum per perso
nam suppresso nomine penitentis.
¶ Si autem penitens non habet rem
quam debet restituere neque mobilia
vel immobilia unde commode inconti
nenti satisfacere possit vel licet
habeat non est tamen presens neque esse
potest ille cui est restitutio facienda
et appareat vere penitens et con
tritus et proponat satisfacere cum po
terit penitentiam iniungatur et si talis
fuit infirmus precipiat suis he
redibus quod de illis satisfaciant pro
eodem si de illa infirmitate contigerit ipsum
mori. Omnibus autem penitentibus
sanis vel infirmis. Rubrica

Omnibus autem penitentibus
sanis vel infirmis qui
tenentur aliis restitutionem seu e
mendam est consuliate in mandatis
quod non excusantur neque liberantur
ab illo peccato precipiendo suis he
redibus quod restitutionem pro ipsis fa
ciant vel emendent. Unde ipsi principa
pales raptores usurarii fures
seu alienarum rerum illicitam detento
res in toto vel in parte restitutio
nem incontinenti faciant vel emendent
si eam possint facere commode sicut
supra continetur. ¶ Tenetur enim
raptor seu aliene rei detentor ad
restitutionem tenentur et heredes eius
quantum hereditas ipsius sufficere pot
est ad restituendum necessaria fuit here
ditas totum. ¶ Tenetur etiam ad resti
tutionem omnis ille qui scienter rem
raptam vel alienam emerit cum
mala fide scilicet animo non restituendi

et non voluntate neque proprium restituendi eam domino suo nec tales ementes possunt recuperare seu petere precium quod dederunt pro ipsa non possunt recuperare seu retinere expensas si quas fecerunt ipsam rem custodiendo vel meliorando et hoc propter malam fidem quam habuerunt emendo. debet etiam restitui res aliena seu rapta non deteriora. Sed si deteriora fuerit vel casu fortuito perierit vel restitui non potest. restituatur integre tantum quantum valebat cum omni utilitate consecuta sunt ex perceptum mala fide ut dictum est pervenerit ad eosdem. ¶ Sed facta restitutione integraliter ab uno certi liberantur quantum ad restitutionem domino faciendam. Sed nichilominus debent agere penitentiam iuxta arbitrium sacerdotis qui alienam rem fraudulenter et iniuste domino retinuerunt ¶ Facienda est

a debito restitutio vel eius heredibus si potuit inveniri. Sed qui diligenter inquisita expectatur non inveniuntur vel ignorantur tunc cum consilio sacerdotis perceptam vel res illas distribuantur in pias causas et maxime in pauperum sustentationem pro anima illorum sicut fuerunt res ille. ¶ Item si persona sciatur cui solutio vel restitutio facienda. Sed tamen est in remotis partibus neque speratur quod debeat redire innotescatur ei si commode potest fieri et sciatur alioquin pro anima eius cum consilio ecclesie pauperibus erogetur et hoc si res sit modica que restitui debet. Sed si res magni valoris fuerit debet mitti in expensis debitoris ad illum absentem cui est restitutio facienda.

¶ Qui non inveniunt pecuniam vel aliam rem in via vel alibi debent eam reddere illi qui eam perdidit

ſicut pecunia inventa et ſi neſcia
tur ſicut fuit publicetur per ſacer
dotem in eccleſiis et in locis quibus
eſt inventa et ſi diu expectatis non
inveniatur ſicut fuit cum conſilio
eius pauperibus pro anima illius fuit
erogetur. Si autem aliquis vo
luntarius et cum cupiditatis ali
qua in ludo lucratus fuit quod reſti
tuat ſicut eſt in penitentiali iudicio in
iungendo. Caveat autem ſacer
dos omnino ne verbo aut ſigno aut
alio quolibet modo prodat ſeu re
velet aliquatenus peccatorem
ſed ſi prudentiori conſilio indigeret
illud abſque ulla expreſſione perſone
caute requirat quoniam qui peccatum in
penitentiali iudicio ſibi detectum ei vel
dem preſumpſerit revelare non ſo
lum in deponet. Et in ar
tum monaſterium detrudendum ad per
petuam penitentiam peragendam. Precipi

mus autem quod nomina illorum omnium qui
peccata ſua confeſſi fuerint ſcri
bantur ſingulis annis a propriis in
capellanis qui confeſſiones audierint
coram decano ut de ipſis poſſit lauda
bilis teſtimonium perhibere. Item
precipimus medicis corporum ut in
firmos ante omnia moneant et in
ducant quod medicos advocent
animarum. Poſtquam fuit infirmo de
ſpirituali ſalute proviſum ad cor
poralis medicine remedium ſa
lubrius procedatur. Et ſiquis medico
rum hoc non ſervaverit ſubponatur
eccleſiaſtico interdicto quouſque ſuper
ſatiſfecerit competenter. Sub
interminatione anathematis eiſ
dem medicis prohibentes ne quis
eorum aliquid pro corporali ſalute in
firmo ſuadeat quod in periculum anime
convertatur. Precedimus autem egri
ut ſacerdotes et rectores pro

nota de offi[ci]o med[ici] ... fec[it]

BIBLIOTECA CIVICA

chialium ecclarum nrē dyoc' vel
alterius dyoc' ſi inſinores fuīt
ſuis eccās poſſint eligere ɔfeſſo
res. put ſaluti aīarum ſuarum vidē
rit expedire. ⁊ ꝑpue archidiaco
nos archipſbros ⁊ fratres mi
nores ⁊ pdicatores quibꝫ ſilꝫ
fratribꝫ licētiam ɔcedimus qui ꝯ
venīt ad eccās cā pdicatōis
⁊ ɔfeſſiones clicorum ⁊ laycorum
nrē dyoc' poſſint audire. ⁊ eis
iniūgere pnias ſalutares. pre
cipientes qđ nōia illorum qūm ɔfeſ
ſiones i quadrageſimā ⁊ i ad
ventu dn̄i audient dicāt vel
inſcriptis prochialibꝫ ſacerdoti
bus ut de prochianorum ſuorum pe
nitēciis valeant ēē certi. Noli
mus tn̄ qđ pdči fr̄es ɔfeſſiones i
firmorum audiāt nec teſtamētis e
orum abſq; licētia ꝓpii ſacerdotis
q̄lꝫ licētia eius pmius libaliter

concedendam. ¶ Ceterum ſacerdo
tes licet poſſint facē ɔmutacōes
ieiuniorum vel alterius penitēcie
ab ipis impoīte. tn̄ prochianos
ſuos diſcerē tam ꝓpter iuſtam
cam votorum cum comutacōs p
eos fieri phibemus ſine ſua licē
cia ſpāli. quā in eis ē cū maiori p
videncia pcedendum. ¶ Diſtric
te etiam phibemus ne aliq̄s ſacer
dos pecuniā inducat aliq̄ cō
fitentem ad voti admittendū
ſeu pmiſſiōem faciendam de non
committendis pctīs ⁊ maxīe de
illis q̄ nō poſſūt de facili euita
re ſicē quidam pſbiti faciūt ⁊
alii ſū ıdiſcrete. ¶ Nam conta
votū ſeu pmiſſiōem pctīs dupli
fiunt rei ⁊ culpabil' apud deum
⁊ ideo ſūt grauius puniendi. ¶ Si
q̄s ɔfitebr ſe hereticam puitatem
credere. ¶ Hec ſymoniacā q̄cūq; m

committit ſymoniã. ¶ Jt̃ cłici q̇
excõicati maiori excõicatõe ul̄
interdicti aut ſuſpenſi an̄ abſo
lutõez diuina officia p̄ncipalr̄
celebrãt ſ; miſſam cãtãdo eu
angeliũ epłaz ul̄ aliq̃s horas
canonicas dicẽdo faciendo p̄nci
paliter officiũ ſuũ in ecc̃a.
¶ Jt̃ cłici p ſaltum p̄mõti aliq̃o
ordine p̄termiſſo. ¶ Jt̃ cłici qui
ab alieno ep̃o ſe fecerũt ordinari
ſine licencia non obtenta. ¶ Jt̃
incendiarij. ¶ Jt̃ illi qui ſuos
filios occiderũt ſtudioſe uel ꝑ
negligenciã. ¶ Jt̃ illi qui trac
tauerũt i malos uſus eucariſ
tiã ſiue criſmã. ¶ Jt̃ illi q̇ fc̃o
uerbo ɔſenſu ul̄ alio modo ho
micidiũ ꝑpetrãt. ¶ Jt̃ ſacrilegi
et uiolatores ecc̃iar. ¶ Jt̃ illi q̇
luxuriã ɔplẽt cũ m̄re ſoro
re ul̄ aliq̃ ɔſanguinea ſua uł
uxore fr̃is uel cum ſc̃imoniali cõ
ſecrata uel nõ conſecrata. ¶ Jt̃
illi q̇ i ecc̃iis luxuriã cõmittũt
¶ Jt̃ illi qui cum uidua ſarracena
ul̄ bruto aĩali cohire auſi ſũt cẽm
ano p̄ſũpſint. ¶ Jt̃ mulier q̇
de adultero ɔcepit infante q̃
marito eius ẽẽ dicit ẽẽ ſuũ. ꝑ q̃
legitimi libi ſrãdãtur hereditã
te paterna. ¶ Jt̃ illi q̇ mulierib;
aliqui faciũt ꝑ q̃ fecerũt abor
tiuũ. mr̃ etiã ſi hoc fecerit ul̄
q̇ ꝑmittũt fi̇ trãſmutac̃. ¶ Jt̃
illi q̇ ɔ̃ aliq̃ falſum tulit teſtio
niũ i aliq̃b; p̄ſtito iuramẽto
et nõ diſſolutas poſtmodũ q̇ hũt
cũ aliis ſponſalia uel matrimo
niũ ɔ̃ iuramentũ ꝑ p̄ſtitum
temere uenientes. ¶ Jt̃ illi q̇ exco
municati ul̄ interdicti nõiatim
aliq̃o iudice ingeriũt ſe diuinis
i ecc̃ia an̄ abſolutõez iuniõ ꝑbo

ſacerdote in ad mortez ſacerdoti
noluit exire de eccia diuinuz
officiu perturbātes. ¶ Ite illiq̄
ſacer celebrant in eccia īterdicta
¶ Ite illi q̄ ſanctiōo ecco p̄ſum
unt ſcienter excōicator corpa
ſepelire. ¶ Si uō p̄dci confitētes
ad mādatū ꝛ mortez ſacerdo
tis ad nos uenire noluerit in
ſuis pctis ꝛ duritia cordis re
manētes ꝛ peccata occlta fue
rit eis a ſacerdotibꝫ penitētiā i
ungatur: ꝛ nichilo ipi ſacerdo
tes poſtmoduz cū potūt como
de a nob̄ uel a ſſtib̄ p̄dicatorū
ul̄ minoꝝ ſup h̄ h̄eant ꝯſiliū
ꝛ req̄rant. ¶ Si aūt manifeſtū
fuerit aliq̄ comiſiſſe peccatū
aliq̄ de peccatis ad nos mitta
tur in ei ab aliquo p̄ſbitō de
illo pcco maifeſto pnīā iniūg̃
tur ſine nrā licētia ſpeciali. ū

ſenex ſiue uel corporali inp̄e
dimēto detenet̄ ſeu i mortis ar
ticlo ꝯſtitut. De ſacr̄mto euchari
ſtie et cetteriꝫ uictor.

Quia poſt recepciū pniāz ī ſirmis
atqꝫ ſanis et p̄cipue paſquali
tēpre exhiberi ꝯſueuit eucariſtie
ſacramentū iō de ſacr̄mēto euca
riſtie ſubiciat̄ hic tractatꝰ.

¶ Ne ꝑ ꝑ manuū ſeu negligen
ciam ſacerdotuꝫ diuina idigna
tōe gr̄uis ex ardeſcat. diſtricte
p̄cipimꝰ q̄tinꝰ a ſacerdotibꝫ eu
cariſtia in loco ſingulari mūdo
ꝛ clauī firmato. ſemꝑ honorifi
ce collata deuote. ac fideliter
ꝯſuet̄. ¶ Sacerdos uō quilꝫ eu
chariſtiā i eccia h̄eat ſemꝑ pa
ratam. q̄ in qualꝫ ſeptimana p̄
cipimꝰ renouari i hoc moduz
uidelꝫ ꝙ ſacerdos duas ul̄ plēs
ſi opꝰ ſit ꝯſecret oſtias q̄rum

vna recipiat et ea recepta incontinen-
ti ante receptorem ſanguinis recipi-
at reſeruatam et in loco illo quod reſerua-
uit porat nouiter conſecratam et poſtea
recipiat ſanguinem et alias recep-
tores ſicut moris eſt in eccleſia nema
uſque ceterum quia ab infirmo non confeſſus
requiſitus fuerit ſtatim cum communi-
cet ne ſine communione moriatur
quod et ſub honeſto habitu teneat
lumen et ſquillam precedentibus de ſup-
poſito mundo uelamine et ipſe ſacer-
dos per ſe nunquam pallium ferens te-
ferens caueat et manifeſte ante pectus
cum omni reuerentia et honore defer-
at apud omnes fideles deuotionem auge-
at. Prohibemus diſtricte ne quis
qui non ſit in preſbiterum ordinatus eucha-
riſtiam communicantibus prebeat. diaconus
tamen hoc poteſt facere de licentia ſacerdotis uel
ubi ſacerdos hoc per ſe non poteſt facere
uel quando abſens eſt preſbiter et neceſſitas

articulo nosat̃ imminenti in hoc ultimo
caſus non eſt neceſſaria licentia ſacerdo-
tis. Volumus etiam et mandamus
ut quilibet fidelis poſtquam confeſſus
fuerit annuatim in paſcha reuerenter ſuſ-
cipiat ſingulis annis eucharistie
ſacramentum niſi forte de proprii ſacer-
dotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam
ad tempus ab eius perceptione duxerit ab-
ſtinendum. alioquin uiuens ab in-
greſſu eccleſie arceatur et moriens
chriſtiana careat ſepultura. Precipi-
mus ne ſacerdotes uinum purum ha-
beant parati in eccleſia quod ſtatim tri-
buatur populo poſtquam receperit corpus
Chriſti. prohibemus communalibus ne abſen-
tia ipſorum ſacerdotum recedat donec
de uino aliquis qualiter bibit et diligenter
hora ſua abluitur. Sacerdotes ac-
curam animarum habentes ante communionem pro-
chriſtianos ſuos moneant publice
in eccleſia ſua diebus illis in quibus eſt

generali comunio facienda nec ad
i mortali pcto ↄstitutu occulto
seu maifesto psumat accipe
corp xpi. et si uideant ul sciant
aliq i mortali pcto ↄstitutu
patu ↄiterit trahat ipm ad p
tez et eu sciant moneat ne ↄicet.
ullo m n pus de pcto illo ↄfes
sus fuerit ↄtritu dicens q
tali ↄicetz idampnatoe aie sue
redundaret. et morte noluit
abstinere debz ei coio publice de
negari. si aut a solo sacerdote
nemine alio pferente ↄioez petet
no e audiedus s potius repelle
dus. Verum si pctm mai
festu et no e de ipo ↄfessus nec
ad satisfactoez ↄdignam dz o ma
nifeste et publice coio denegu
ri. maifestu aut itelligimus i
hoc casu q pot sufficient legi
time pbari p testes ydoneos

coni ipm pnuc. si de illo pec
cato fuit p snaz ↄdepnatus
uel spote ↄfessus i iudicio ul
fuit adeo maifestu seu notori
um p fci euidentiaz q nulla pos
sit tergiu'satoe seu excusatoe
celari uolumus obuari cu i dic te
nus sci ab omnib generali aduo
ratur. Hostias aut de alio q
de puro et mundo electo grano
frumenti fri phibemus. Caue
at aut sacerdos ne aliquis de
sanguine xpi e calice cadat. q
si p negligentiaz ei accidenit et
tabula stillauit lingua labat
et tabula radat. si no fuit in
tabula et i alio loco stillauit ut
no extat locus radat et q rasu
fuit ↄburat. et sinus int altare
si fri pot. uel abscondat. et xl.
diebus cu accidenit peniteat.
Si uo sup altare stillauit sa

guis tangat corporale panni primum
ita quod non transeat ad secundum et
sorbeat minister stillam in continen-
ti si potest fieri et tribus diebus penite-
at et si stilla usque ad secundum pan-
num pervenit et quatuor diebus peni-
teat. et si usque ad tertium pannum
pervenit .ix. diebus peniteat. et si
usque ad quartum .xx. diebus. et linteamina
que tetigerit stillam sanguinis ter
lavabit .i. ter aquis minister s. presbiter
vel dyaconus cum abluat cali-
cem sub ponto et aqua ablutionis iuxta
altare recondatur. Siquis per ebri-
etatem vel nimiam comestionem eu-
charistiam evomuerit si laicus est .xl.
diebus peniteat. si clericus vel religio-
sus fuerit. dyaconus vel presbiter .lx.
diebus et si per infirmitatem aliquis
evomuerit .vii. diebus peniteat. Qui
non crisma vel eucaristiam reli-
querit in cancellis .i. in loco clausibus non

firmato non fideliter custodi-
tum tribus mensibus debet ab officio suspen-
di et si per eius incuriam seu negli-
gentiam mus vel aliud animal
id comederit. ultra predictos tres
menses .xl. diebus peniteat. Si
vero aliqua enormia seu nefaria
inde sit contigerit graviori sub-
iaceat ultioni. Ubicumque
autem dicitur .xl. vel .xxx. seu pluribus
seu paucioribus diebus peniteat esse
debet intelligi. ut per omnes illos
dies aliquam penitentiam arbitrium
imponentis. Si hostia iuncta fuerit
sub palla altaris et dubitetur
utrum fuerit consecrata dicimus quod
sacerdos in fine misse post re-
ceptionem sanguinis potest eam recipe-
re. Idem dicimus de aliqua parte hostie
si una iuncta fuerit in altari et dubi-
tetur utrum fuerit consecrata. De
unctione vero extrema que fit infirmis

ap̄ ſbiteris oleo infirmorum. hic
nō cantatur. q̄ꝫ de modo inungen
di iſfirmos et orōibꝫ tūc dicēdis
mſtari pōt quilꝫ presbiter per
libros eccar uīx ꝯſuetudīez ecce
ſeruari. verumptamen iterari poteſt
quociēs āc grauius infirmat̄.
et ab infirmo uīto poſtulat̄.

De celebratione miſſarum

Quia inter rubricam .n.
Q diuina officia miſſarum
ſollempnitates ſp ex excellēciam ve
neratam corporis et ſanguinis ihū
xpī cū oī humilitate et deuotōe
ſūt ab vniūſis p̄ſbris celebrā
de. p̄hibem9 ſub pena ſuſpēcōis
ne quis ſacdos miſſam cātare p̄
ſumat niſi p̄us plene expleuīt n̄
officiū matutinū. nec etiam
i oratorio p̄uato ul' in domo mi
ſſam celebret. ſine nr̄a licēcia.
ſpali. Nullus q̄ꝫ abū poſt poten
q̄ꝫ nimiū ſūptam miſſam audeat
celebrare. Sacerdos uo poſt
q̄ miſſam icepit nō ꝯſumat
dūmō i pfectam ū recepta in
firmitate et icollabilr fūit oc
cupacus cūc et ſi āc ſacdos p̄ſēs
fūit q̄ nō celebrauit p ipm icep
tam officiū ꝯpleat. q̄ debꝫ ipm
officiū icepe. vbi aliq̄ nō ſat̄ di
miſiſſe. Si uo neccē vbi aliq̄
dimiſerit q̄ deficeat forcaſſe in
ccīs iapiet accipiet cetoꝝ. ve
rumptamen ſi ſcd's ſacerdos p̄ſens
nō fūit. q̄cūqꝫ ora diei vſq ad
nonam hūi nō potūit remanebit
officiū nō ꝯpletū. papim9 etiam
q̄ i calice mag̑ de uīo q̄ de aq̄ po
nat̄. et q̄ ſacerdos pl9 q̄ totū ac
cepit corp9 x̄. et ſanguis ſacīm
cū duas receptores faciat uīx
ꝯſuetudīē ecce nrē. p̄ma de ui
no puro tm̄ ſcdam de uino et de

aqua tantum iſta ſecunda ſimul perfun-
dat digitos ſuper calicem et poſtea re-
cipiat. Non enim eodem die aliam miſ-
ſam debuit celebrare. quia tunc non
debet recipere ſanguinem. quod ſi fecerit
ſecundam celebrationem impediret. Prohi-
bemus etiam ne miſſa non cum vino pro-
prio et aqua et cum calice aureo vel
argenteo vel ſtagno aliquatenus
celebretur. Item quod celebret miſ-
ſam preſumat in panno ſerico aut
tincto. ſed in panno lineo ab epiſcopo conſecrato
quia corpus domini noſtri Ihesu Chriſti in ſindone
linea et munda ſepultum fuit.

Illud autem diſtrictiſſime prohibe-
mus ne quis in mortali peccato conſtitu-
tus miſſam celebret. nec etiam poſtquam confeſſus
fuerit cepiſſe et notatum de illo pec-
cato ſi ſacerdotem inveniat cui va-
leat confiteri. Si vero non poſſit ali-
quem ſacerdotem habere cui confiteatur
non celebret. niſi neceſſitas immineat
quod ſine gravi ſcandalo nequeat
preteriri. ut ſi dies feſtivus adve-
nerit et populus convenerit ad divina
corpus alicuius parochiam ſuam de-
functus preſens ſit in eccleſia vel ve-
nientes ad eccleſiam convenerint matri-
monium contracturi. propter quod ne ſcanda-
lum eveniat ipſum oporteat cele-
brare. In iſtis enim caſibus ſi ne-
que confeſſorem habeat ſacerdos de il-
lo peccato mortali in quo eſt conſtitutus
propoſitum habeat quam cito poterit confiteri. Alii ſa-
cerdotes ordinis minorum ſunt in
hendo quod valeant celebrare. Sed
ſi unum confeſſorem non habent tamen propoſitum
confitendi celebrare in caſibus non pre-
ſumat. quod tamen neceſſitate vel
ſcandalum videat imminere. Si autem
ſacerdos poſtquam inceperit miſſam
reducat ad memoriam ſe commiſ-
ſiſſe aliquod mortale peccatum de quo
non fuerit penitus confeſſus. et cetera.

et de quo an q̄ missaȝ incepit nō
recolebat neq; h̄eat sacerdotem
cui i continenti ualeat confitē pficiat
misterium in incepti sitatuȝ ūo
contritoȝ h̄eat de illo pctō et ppoīat
q̄ sito poterit confiteri. Si ūo ūaȝ
contritoȝ nō h̄eret neq; ppositum
cōfitendi nō dū ūba confessionis seu
contritionis expsserit uidel; hoc est
corp᷒ meū. dimittat officiū in
ceptum qr̄ tūc ipm̄ cōplere nō d;
Si autē post confessioȝ ul' contritio
neȝ reducat ꝑ ad memoriaȝ ꝑ.
mortale pctm̄ idistincte cōpleat
officiū. qd̄ icepit et cōterat atq;
doleat qr̄ ita tarde penitet et cōfite
at q̄ sito pōīt h̄re copia sacer
dotis. Si pollutio i sōpnis ex
īfirmitate seu supfluitate natē
aliciu euenit nō ē a celebratione
misse io abstinenduȝ. n̄ ob deuo
tōe uel; aīo abstinē qr̄ i hoc casu
non ē peccatū cū mag' pcā q̄
agere uideat. Si ūo ex crapula
ul' potatione nimia acciderit h̄oc
casum ē nō tn̄ necesse q̄ a celebra
tōe abstineat illa die si nulla fiūt
necitās q̄re debeat celebrare qr̄
in hoc casu ē tm̄ ueniale pctm̄. n̄
crapla ul' nimia potatio ex pra
ua cōsuetudine cōsueuit puenire.
et quousq; cōfessus fuit tenet a
celebratōe misse necio abstinē
qr̄ tūc reputabr̄ mortale pctm̄
Si ūo contigerit ex cōpi imagina
tōe ul' inhonesta ul' illicita cō
fabulatōe tenet a celebratōe m
misse precedenti et preptōe eucā
ristie abstinē quousq; cōtēn fuit
et cōfessus si h̄re pōīt copiā sac
dotis. qr̄ i h̄ casu peccatū est mor
tale. et licet hiis duob; casib;
post cōtritoȝ et cōfessioȝ fuit non
tenet a celebratōe misse necio.

abstinere honestum tamen reputat a celebra-
tione misse abstineat illa die ma-
xime si non fuerit necessitas quare de-
beat celebrare. Si vero haberet non
possit copiam sacerdotis et contigerit
tamen haberet et proponit cum potest con-
fitendi necessitas fuerit sicut dictum est
et distinctum fuit 19 de aliquo presbi-
tero qui necessitas articulo nici-
tur immineret. De celebratione

Prohibemus missarum
autem districte ne aliquis
sacerdos duas missas celebret
una die. In die natalis domini li-
cet sacerdos tres missas possit
celebrare aliis vero diebus potest in
casibus infrascriptis cantare du-
as missas scilicet unam de die et aliam
pro defunctis. videlicet propter necessitatem
nuptiarum. Item in pascha et pente-
coste. in festo apparitionis. et in festo
ascensionis domini. et sancti Johannis baptiste

et omnium sanctorum. In istis autem
sollempnitatibus super predictas si
omnes parochiani ad unam missam
si non possint convenire eo quod di-
visis locis habitare distantibus ab
ecclesia et remotis sicut in montanea-
ris sunt in ecclesia duos sacerdotes et
dicta prima missa postmodum parochi-
ani venientes postulent missam a-
liam o dia possit sacerdos aliam
missam celebrare. tamen si prima mis-
sa post receptionem corporis et san-
guinis Christi perfusionem accepit non
debet secundam missam in predictis casibus
celebrare. Caveant tamen sacer-
dotes ne propriam missam de die di-
mittant propter in magnis festis et
precipuis celebrare propter aliam quod non
sit de die illa. Hoc salvo quod de officio
beate Marie singulis ebdomadibus ce-
lebrandis ante nostrum constitutum
Studeant horas suas dicere inte-

16

conſuetudīes ecce nemauſen.

De ueneratione eccliarum

Quia quidā chri eccīas
ſic exponūt ſupellectili
bus et aſinis ppis et ī alie
nis. ut pagās domus laice q̄ di
baſilice videat. Id circo firmit̄
phibem̄ ne huiuſmoi ſ̄ellectilia
ſeu aſine ī eccīis mittant̄ ū
ppt̄ guerram aut inſendia re
pētina ſeu alias neccītates ur
gentes ad ea oporteat hr̄e refu
gium ē tūc. ut neccītate ceſſā
te res ī loca p̄ſtina reportent̄
ligna uo ſiue lapides eccīar ī
aliis uſib; nō ponant̄ nī ī hedi
ficatōis ſeu reparatōis alt̄i9 ecce
ul̄ hoſpitalis ſeu clauſtri dor
mitorii ul̄ ī clauſura ſimit̄ii
ſeu ī alio loco honeſto ad opus
clericor eccīe ſuiciū deputa
to. In laicor aūt ſeu uſib;
hedificiis nō ponant̄ ⁊ idē obſ
uet̄. De ueſtimentis coranis et
cet̄is eccīaſticis ornamentis p̄ci
pientes ut eccīa uaſa miniſt̄ii alta
ris corporalia pallie altaris ⁊ ueſ
timenta miniſtror munda hēat ma
da ꝯſuet̄. Quod eccīe aūt lau
and. ꝑprium hēat uas ī quo nl̄
aliud fiat. ⁊ lauet̄ p ſacerdotē
ul̄ dyaconū tm̄. ⁊ aq̄ ablutōis
ī eccīa ū ꝯſeciam nō poſſit recō
dat̄. Veſtimenta ⁊ ornamenta
miniſtror eccīar. calices ⁊ calices
bndici ⁊ ꝯſecrari deb; p epm añ
q̄ diuīs officiis ſuicio deputē
tur. nī poſt bndictōz aliquas hēant
Corpale et palle altaris ⁊ ueſ
timenta miniſtror ecce. ſi fuūnt ue
tuſtate aſſūpta ⁊ ī aliis uſibus
eccīaſticis nō ſiīt apta ꝯburant̄
et ſines eor ī ſtā eccīa recōdant̄
ū nlls tranſitū faciat ne ieo

eunāu pedib' exulātē. ¶ Pro
hibemus ne laica infra eccl'iam uel
ecclīa ad proceſſiones uel ad diuinū
officiū utantur ueſtib' benedictis.
ne laici qui neſciunt cantare uel
legere infra cancellos i coro cū cleri
cis ſtent uel ſedeant dū diuina
officia celebrantur. maxime ū ſi in
pedimento clericorum nō poſſunt in
choro laici ꝯmorari neq; aliq
monialis ſeu aliqua alia femina ſe
dens ꝓſumat ꝓſbitero dū cele
brat miniſtrare. uel iuxta altare
aut infra cancellos ſedere dū
diuina officia celebrantur. ¶ Item p
hibemus ne i eccl'ia ꝯſecrata ſan
guis aut ſeminis effuſione pol
luta poſtq; ꝑ ep'm reconſiliata
fuit diuina officia celebrentur.
¶ Si ū i eccl'ia ꝯſecrata h' fi ꝯtigit
aq' exorcizata prius aſpgatur
ꝑ ꝓſbitꝫ poſtq; i ea diuina officia

celebrentur. ē eni q' ceo comodi fi
poterit ſi conſecranda. ¶ Si autē
in cimiterio h' fi contigerit an re
conſiliatoꝫ ꝑ ep'm ſtatim nō ſe
pelliantur i eo corpa defunctorū.
¶ Diſtricte ꝑ inhibemus ut nulli
ꝓſumat hedificare eccl'ias cap
pellas oratoria hoſpitalia uel
alia loca religioſa i dioc' nemau.
ſeu altare erige i eccl'ia ꝯſecrata.
ſine nr̄a licencia ſpali. pcipientes
ut q'lꝫ eccl'ia nr̄e dioc' calicē hēat
argenteū cū patena et alia ua
ſa pulcra & munda diuino officio
neceſſaria atq; apta. ¶ Item ꝓhibemus
ne iudices ſeculares uel bauli of
ficiales uel nuncii curie ſeclaris in
eccl'iis cās lites. offencioes. ſeu
placita audiant laycorum. neq; in
ipis eccl'iis uel cimiteriis ꝓſumat
aliq' coreas facere uel cantilenas dicere
¶ Item ſub pena excoīs precipimus.

q nulli laycorum seu officiales ante
sclaris aliqui hominem uel bona eius
seu res de ecclesia cimiterio uel domo
religiosa extrahere uiolenter. qui tam
cumque grauia maleficia perpetrauerit
uel publicus latro fuerit uel nocturnus
depopulator agrorum. vel qui homicidium
uel mutilationem membrorum in
ipsis ecclesiis uel earum cimiteriis commi
serit non uereretur quod uel ecclesias ad quas
confugiunt credit se deffendi ulla
tenus illa malicia in ipsis ecclesiis uel
cimiteriis fuerant commissum. in
aliis autem casibus confugientes ad
ecclesias uel predicta loca religiosa cum
rebus suis in eis existentibus arcto
ribus et districtius ecclesiarum deffendantur
ab aliquo extrahi sine nostra licentia
speciali.

De alienatione rerum

Prohibimus ecclesiasticarum
districte ne quis prior seu rector
ecclesiarum iure dyocesis calices libros
ecclesiasticos uestimenta ecclesiastica
aut res mobiles. ut aisinas do
mus. aut inmobiles ut domos terras
uineas prata seu quibus alias
possessiones census quartos casas
usaticia et similia ad ecclesias per
tinentias. presumat dare uendere
permutare in emphitheosim seu
in capitum concedere uel quocumque alio
modo alienare absque nostra licentia
speciali quod si fecerit contractus non habeat
firmitatem et rem alienatam ipi ecclesie
restituatur. compellatur districte per ipsi
extos quod ea quod cum nostro consilio occasi
one uenditionis seu permutationis
uel alienationis rerum ecclesiasticarum ha
bita fuerit in ecclesiarum uel recepta
necessitatibus eccleiis conuertat. Pro
hibentes ne ipsis ecclesiis presumat
aliquis tenem aliter affigere. sine nostra
licentia speciali. Sed uero ipsas ec
clesias ad collationem nostram spectantem

vel res seu possessiones eorum aliquas fide iubendo vel alio modo obligent pro debitis alienis. nisi tamen pro se ipso sine nostra licencia speciali. C. solidorum turonensium quantitatem. Quod si fecerit ad solucionem eiusdem debitorum vel quantitatem predictam successores eius vel ab ecclesia illa teneantur. Set creditor probare valeat manifeste pecuniam in utilitatem ecclesie fuisse conversam. tunc enim nolumus et districte precipimus quod in solidum persolvatur et hoc per ecclesias publicetur ne creditores valeant defraudari. Prohibemus ne prior seu rector alicuius ecclesie per se aut per alium emat de pecunia ipsius ecclesie acquisita possessiones seu redditus suo nomine vel eciam alieno. Set ad opus ecclesie emat et ipsius ecclesie nomine faciat conficiat instrumenta. Qui autem contra predicta precepta fecerint tamquam fur et sacrilegus puniatur et penam amissionis beneficii poterit merito formidare. De hiis autem et super hiis que sub dominio et iurisdictione ecclesiarum dicta vel alia tenentur ad opus ecclesiarum et nomine earundem. rectores earum si nondum factum faciant fieri recognitiones et publica instrumenta ut si in futurum ecclesiarum utilitatibus caveatur.

Cum sit considerandum et curandum studio vigilanti ut honor et reverencia exhibeatur ecclesiis divinis et precipue illis a quibus redditus percipimus proventus. Districte precipimus ut priores et rectores ecclesiarum nostre diocesis in hedificiis et reparationibus ipsarum et domorum earundem. in libris ornamentis et aliis cultui divino necessariis iuxta facultates ipsarum studeant cum opus fuerit taliter se habere quod eorum exemplo ceteri invitentur et fidelium devocio augeatur. maxime cum priores rectores earum [illegible]

ad hoc cogi possint et debeant per amotionis satisfactiones.

De vita et honestate clericorum.

Ut clericorum mores et actus in melius reformentur, continenter et caste studeant clerici universi presertim in sacris ordinibus constituti. quos in conspectu dei omnipotentis puro corde ac mundo corpore valeant ministrare. Et a crapula et ebrietate omnes clerici abstineant diligenter. nec officia seu commercia secularia exercere presumant. maxime in honestate. Sed nec possessiones in pignus recipiant. Mimis ioculatoribus et histrionibus non intendant et tabernas prorsus evitent nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. ad aleas et taxillos non ludant aut nec huiusmodi ludis intersint. nec ad luctas laicorum accedant. coronam et tonsuram habeant congruentem. se in officiis ecclesiasticis et in aliis bonis studiis cum diligentia exerceant. Pannis rubeis aut viridibus. nec manicis consuticiis aut sotularibus rostratis vel cordelatis non utantur: nec frenis sellis aut pectoralibus deauratis. enses non deferant nec cultellos acutos. nec laceas seu falsones nisi forte ex causa probabili timoris vel generent inquietem.

Prohibemus districte ne clerici feminas teneant de quibus suspicio incontinentie haberi possit etc. Sed nec rectores ecclesiarum matrem sorores amitas vel alias suas consanguineas iuvenes. scilicet in domibus ecclesiarum tenere presumant. Sed alibi si pauperes fuerint eis si noluerint necessaria subministret.

Quicumque autem clericorum manifeste secum teneant concubinas. ipso iure ab officio et ecclesiastico nomine se suspensum. ita ut missam non celebret nec euuangelium legat aut epistolam

nis in coro ſtet cum aliis clicis ⁊
quãdo diuina officia celebrant᷑. ſub
pena excõicationis inhibem9 diſ
tricte. ne clici p ſe cauteriatores me
broꝝ faciant aut iudicent i ſe
cidas ſentencias ſanguinis dicta
do ul' pferendo aut ſcribendo nec
ilico i talia exercere dũ ſunt ic'
ee pſumant. Nullus quoque clicus
i ſacro ordine conſtitutus ſurgie ar
te exerceat q ad uſtionem uel inciſionem
iducat. n tabellionis ſungatẽ of
ficio i curia ſecłari. Nullus clicus
bnficiatus aut i ſacro ordine conſti
tutus p̃ſente ſeu baillias uillaꝝ ⁊
ſeu iudicaturas exerceat q̃ꝝ ħ laico
rum ul' tutore procuratores ⁊ p
ſonis miſerabilibus ⁊ ſanguinis ſuis
in hꝭ ⁊ cia iuuſis religioſis et
ſacerdotibus diſtricte precipimus q
apiete ut clici ⁊ precipue ſacerdo
tes ſine rõabili ca ⁊ pbabili neca

ca ſeu nundinas non frequenter et
cum incedat i decenti habitu ⁊ ho
neſto. Cum uo parochialem
eccłaꝫ nõ puicariũ ſꝫ p ſe ipm
illi deſeruiat i ordine q ipius ecce
requirit i ipa pſonalit reſidendo
ſicut iura precipiunt ⁊ requirunt.
inhibentes diſtricte ne ſacerdos
ul' hii qui in epatu nemauſ
parochiales hñt eccłias uadunt
ad ſcolas. ſeu peregrinatores fia
unt abſqꝫ nra licencia ſpali.
Hoſpitalitatem quoque i ipis eccłiis te
neant ſcdm q facultates eaꝝ po
tuint commode ſuſtinere. precipue circa
fratres pdicatores ⁊ minores circa
aꝫ cũ pdicatoris ul' qlꝫ alia ad
eas contingit declinare. eos enim diſ
tricte precipimus ab omnibus rectoribus
ecclaꝝ nře dyoc' caritatiue ac be
nigne recipiant. Diſtricte in
hibem9 ne ſacerdos ul' alii clici

Nota

in annualibꝫ ſeu ı̄ anniu͛ſariis
comedāt carnes diebꝫ mañu
et ſabbāti. Nec ſe inebriēt ſꝫ
uinu ſe tēperēt ꝛ ſe uino ac hones
te habeant ſe ꝛ mane recipiant
ꝛ comedāt pacifice ac ſine m̄
mēte qꝫ eis afflu͛it appoītaꝫ nec ē
faciāt delicate ſibaria ꝑparari
ꝑpicerēs qꝫ ibi tūc legitur lectio
a ꝑncipio ꝑndii uſqꝫ ad finem
uꝰ ꝓpter h᷑ ꝯuentū decē ſacerdotū
ul̄ plurī ꝯgregatū. et ꝑpue caueāt
ſiūnt annualia extra domibꝫ ſeu
clauſtris ut ē ab illicitis ꝯfa
bulatōibꝫ ꝯpeſcant qui incipiūt
ı̄ ꝑndio loqui ſuꝑflua atqꝫ va
na. nec ı̄ ſine ꝑndii fiat ꝑdica
to atqꝫ ꝑmo qn nō ē hora ꝑdica
di ꝯueniēs neqꝫ apta. Annua
lia ū ſiue anniu͛ſaria nō fiant in
ebdomoda ſcā neqꝫ ı̄ ſeptimana
paſcali nꝫ ı̄ ebdomoda penthecoſt͛

nꝫ ſeptimana natal dñi. nꝫ in
vigiliis feſtiuitatū bte v͛g. v͛gis
nꝫ ı̄ feſtiuitatibꝫ aploꝝ. ū ı̄ aliis
diebꝫ ſollepnibꝫ ſeu ı̄ feſtis ſub
pena excōis diſtricte ihibētes ꝛ
ne ꝑſbiti ꝓ ſaciēdis annualibus
ſeu anniu͛ſariis ꝯgregent ſe uel
cū aliis recēt. nec ubis ꝯtume
lioſis diſputet ul̄ ꝯtendat ma
xime poſt ꝑndiū. ſicut quidā fa
ciūt alii pati ad lites ꝛ ꝯtentiones
ꝛ uino nō modico ampliati. ꝓpter
q̄ uituperant̄ alias miſteriū ſacer
dotum.

De teſtamentis xxv.

In cholo ſano ꝯſilio noſcitur
inſtitutū ut cū āſ uoluerit
ꝯdere teſtamentū aliqꝫ hoc faciat
ſub teſtimonio ſui ꝑſbiti ul̄ al
terius eccleſiaſtice pſone ſi ꝓp͛ hic nō
poſſit ſacerdos adhibitis bone
opinionis uiris quos ad h᷑ noluit
aduocare ꝛ teſtamenta aut facta ui

gorem non habeant ut sicut alie
monita. ¶ In consilio autem narbo
nen addictum est quod testator aut
ac ecclesiastica sepultura debent de h
mandari consecratum esse per successo
res illius deficienti satisfactum fuit
competenter. ¶ Notandum autem quod absque
sollempnitate supius expressa nec
re vel scribere presumpsit testamenta
vel ultimas voluntates usque ad
satisfactorem condignam ineuntis
ecclesie teneretur. et hec consilia pa
pinus observari. ¶ Volumus et
mandamus secundum consuetudinem ale
xandri pape. ut relicta ad pias
causas prochiani coram presbitero suo
et duobus vel tribus personis ydoneis
fecerint in certa voluntate fir
ma debeat permanere sub pena ana
thematis prohibentes ut quis presump
tor qualibet audeat revocare huius te
stamenta. ¶ Illi qui testamenta desic
tores publicante et compleant quantum
ad relicta ad pias causas post corpo
ream mortem voluit executis sic
ut eo nunc debent sic statuimus sunt
in consilio narbonen. ¶ Illud quoque
in notabiliter observatur. ut bona
decedentium clericorum que intuitu ecclesie
fuerunt acquisita nullus presumat
laicorum occupare. aut alienare ita
nec sed ad utilitatem ecclesie observet
cuius intuitu fuit acquisita. de in
re in alios. ¶ Licet autem mobilia
per ecclesiam acquisita de iure in aliorum
per arbitrio beneficiati clerici qui mo
riens transferri non possit consue
tudinis tamen ut in probandum ut de
bonis mobilibus in parte ecclesie pau
peribus et religiosis locis et illi qui
clerico beneficiato servivit ut vir
cum consanguinea sit sive alii alii
ut servivi consentientes ab ipso infirmo
vel a successore suo saluat vel.

uel redeant. Ita quod idem infirm⁹
moderate diuertit ordinandi.
Ceterum quod ex hereditate uel arti
ficio seu doctrina uel dono consan
guineorum uel amicorum. aut alio
quodam modo non habito respectu ad
ecclesiam ad eundem peruenit sciatis
siue sit beneficiatus siue non distri
buat pro arbitrio ipsius eadem decre
dentis quapropter eis liceat con
dere testamentum seu ultimam uo
luntatem. Si autem sanus uel in
firmus nichil de huius ordina
uit bona ipsius ad consanguineos
deuoluantur. et si consanguineos non
habuerit penes ecclesias quarum rec
tores uel beneficiati fuit bona
ipsius uolumus remanere. Si
nulla ordinatione seu dispositione facta
decedentes eadem de bonis suis con
sanguineos ecclesias seu beneficia
non habentes bona ipsorum debent ar

bitrio sui episcopi ordinari. Ad
haec quod huiusmodi eadem de bonis ecclesiasti
cis deductis expensis honestis
et necessariis pauperibus dentur. etc. Cir
dinus decernentes posse rationabi
liter tollerari. et sic etiam ordi
namus et uolumus obseruari in dioc.
nemausensi quod cum beneficiatus
in egritudine constitutus ex parte uel
ad fictum colligendis illis annis ad
sustentationem ministrorum ecclesie omni
sse reseruatis et omnibus debitis ipsius
ecclesie persolutis quicquid mobile
residuum fuerit tamen ecclesie acqui
situm siue in pecunia siue in rebus co
mestibilibus seu animalibus uel bes
tiis huiusmodi qui agricultura ipsius eccle
sie fuerant deputate liceat pa
uperibus ante suum obitum dare pos
sint et si eius archipresbiter presens
fuerit cum ipsius consilio ista fiant
alioquin ipsum presentem esse uolumus

et uocari

et uxori sicomod intēē potūt
t uocari. ¶ Exceptam nō ca
dimꝰ aliq̄ clīcum bñficiatū
posse ꝑpe q̄ꝫ pꝰ suū obitum
ꝯferant̄ ū aliq̄ ⁊ modicā sic
ꝯtinet̄ supiꝰ in illo pagrapho
licet a sc̄is patribꝫ ⁊ antiq̄s ēē.
Hac nosat̄ ꝯstitutiū ut
unꝰ quisꝫ sepeliat̄ cum
suis patribꝫ q̄ sertaꝫ non eligit
sepulturā ulli tam negādū ē
q̄n possit ubicumqꝫ uoluit ⁊
discrete elegerit sepeliri. Ita
tn̄ q si in aliena ecc̄a sepeliri
elegerit: de hiis q̄ s legauit et
aliis que ecc̄asie sepult̄e ꝑue
niunt ad eādꝫ ꝑrochial ecc̄i
hēat canonicam [illegible]. videlicet
terciā ptē. sc̄dm ꝯsuetudinem
diocesis nemausi. exceptis illi cau
bꝫ i quibꝫ porcio canonica nō est
danda. ¶ Nullꝰ tam religiosus

ul clericis sclāris pactū faciat
cum aliquo i sanitate ꝯstituto
s; n̄ aliq̄ infirmitate ꝯstitutū
blandiciis uel minacīs siue
donis ul deceptionibꝫ inducat
ut i suo cimiterio eligat sepult
am. q si fecit pactum nō tene
at in electo sepult̄e. quinimo ⁊
corpꝰ et quidq̄ ecc̄asie sepult̄e
ipiꝰ pceptū fuit totalit̄ ꝑro
chiali ecc̄e reddatur. ¶ Si uo
aliquis i sanitate ul infirmi
tate de q̄ non morit̄ aliq̄ reli
gionem se et sua reddendo no
dꝫ ꝑrochialis ecc̄a aliq̄ supius
ē hic de bonis illis canonica por
tionē. ¶ Si aut̄ in infirmita
te de qua morit̄ intrat religi
onē de bonis ibi oblatis pro
chial ecc̄a de q̄ supiꝰ ē dꝫ hr̄e
canonicā porcōē. Idē q̄ dicēdū
ē si ifirmꝰ i una ꝑrochia faciat

faciat ſe immutari ī aliā prochiā
et moritur de illa egritudine qua fu
it ſuper prima eccīa prochiali ſ.
dz hic canonicam portionem. Si quis
uo aſſumatur in confratrem alic
loci religioſi domus ſiue recto
ris in oblatis ubi ſepeliatur
prochial' eccīa debet hic cano
nicam portionem. ¶ Hec autem licet
ex habitu oriantur ſic ſacerdotum
ē quod ſi prochianus alicuius ecclie non
tranſfert domiciliū ſuū ī ali
am prochiā et ubi moriatur
ī ſtatim erit prochianus illius ecclie
ad quā tranſfert ſuū domiciliū
et illi ecclie erit ſubiectus quo ad
ius prochiale, uidelicet ī diuinis
officiis audiendis oblationibus
percipiendis recipiendis, abſque ali
is ſacramentis eccleſiaſticis et ī hiis
omnibus ſubtrahitur retinetur in
continenti per tranſlationem domici

lii a iuriſdictione ecclie cuius prochia
nus an tranſlacionem domicilii
morabatur. ¶ Ceterum quia nullus de
iuriſdictione alterius uſurpare,
prohibemus diſtricte ne quis pro
chianos alterius recipiat eccleſiaſti
ca ſacramenta niſi ad baptiſmum
et penitentiam neceſſitatis articulo
imminente. ¶ Prohibemus etiam
uel niſi de licentia proprii ſacerdotis.
¶ Prohibemus etiam ſpecialiter ne quis
prochianus alterius ī ſuo cimiterio
ſepelire preſumat niſi ibi elegerint
ſepulturam quod ſi fecerint corpus ſe
pultum et omnia que occaſione
ipſius perceperit ecclie prochiali red
dantur niſi peregrinus fuerit uel mercator
de remotis partibus qui ubicumque deceſ
ſerit niſi ſepulturam elegerit, poterit licite
ſepeliri. ¶ Si uero prochianus ali
cuius ecclie ſiue ī ſanitate uel in
firmitate ad aliam prochiam in

anam ueniet seu transieut. ad
domicilium nō mutādi ī alia ec
clīam sine electōe sepultē mortu
us fuit sepeliēdus ad sua eccām
deportet̄ ul̄ sepeliat̄ ī alia p
rochia ī q̄ ē mortu9 si paretes :
ei9 consanguinei et sua prochia
lis eccīa d̄vēit concordit̄ consēte
dum n̄ ulla eccā ī aug prochiā
mortu9 fuit pot pareir cdo
icam porto9 ab eccā prochi
ali illi9 defuncti. huis q̄ occasio
ne sepultē uel̄ legata uenīt
ad eandē. Mulier aūt con
tracte matrimōio ē mortuo uo
suo eligē pot ubicūq3 uoluerit
suā sepulturā. Si uō sine
electōe decesserit sepultē sepe
liat̄ ī antiq̄o eccē prochalis
ī sepl̄e uiri sui si p̄ mortu9 fu
it ī eadem prochia sit sepul
tus. Quibz dz denegari ecclesiastica
sepultura.

Nunc aūt quibz ē illis dz
denegari ecclastica sepl
tura videlz ōs heretici ē ex
coicati et ē maiori excoicatio
ne ī minori ī media. Et illi
q̄ torneamētis moriūt̄. Et
vsurarii ī p̄donēs maifesti.
Et ōs q̄ maifestū ē cōstitit
ī mortali pecto decessisse. Et
illi qui se ipōs suspenderūt.
uel se precipitauiit aut se g
gladio interfecerunt. H̄ autē
intelligenda sunt ī suāda
ūno ī morte apparuerit mai
festa signa penitēc. uidelz cō
petie p̄sbiterū uel penitēci
ul̄ alia signa penitēc. si adim
pit iam loquela ī si tal̄ erat
excoicatus uel intē ī morte
pueri non potuit absolutōis
bnficiū obtinē. pot tēz absol
ui post mortē si ab illo plato

ſeu iudice abſoluer̃ p̃ q̃ dum
uiuet̃ fuerat abſoluendum
ap̃bandũ ſigna penitẽtie ſuffi
ciũt ut dicit̃ ſe͛re oẽs doctores
uno teſte ſi plures ad h̃ pro
bandum nõ poſſũt inueniri.
Verũ p̃ṁ licet ſigna penitẽtie
preceſſerint ſi non fuerit i in
firmitate uł mortis articlo
ab aliq̃ infirmarum non dꝫ an
abſolũtõe in ſimit̃io eccaſtico
ſepeliri. Sꝫ inñ cimit̃ium
poni poſſ̃t et i aliq̃uo ligneo
monumẽto. uł in t̃ra ſepeliri
poſt modũ cũ debitis debꝫ ex
humari. ⁊ abſolui ⁊ poſtea i ci
mit̃io eccaſtico ſepeliri. Si
uo corpus aliãus excoĩcati i ci
mit̃io eccaſtico aliq̃ cum congre
ut ſepeliri cum de h̃ plene cõſ
titit i ſancta excumulet̃ ſi oſ
ſa excoĩcati diſcerni poſſũt ab

oſſib; fidelium defũctorũ et ꝙ
uis cimit̃ũ reconciliaciõ ſine
aſptõne aq̃ p̃ ep̃m ſolleꝑnit̃
bñdce nõ ſepeliant̃ i eo corpa
defunctorũ. prohibemꝰ aũt diſ
cretẽ laicos inẽ eccã ſepeliri
ſine nra lĩa ſpali. De decimis
⁊ p̃miciis.
Quum dñs exp̃ſſe
ſibi ſerpuit decimas
et p̃micias atq; ſolui ⁊ nolentes
ſoluere excoĩs ũiclo ſine ino
dñia diſtricte p̃cepimꝰ. ut deci
me ⁊ p̃micie ſoluant̃ i eccl̃iis
parochialib; ecc̃is i quarũ pa
rochiis p̃dia ex q̃b; fructꝰ p̃
ueniũt ſiũnt conſtitũt debent
ſolui ſtatim cum fructꝰ p̃cipi
unt̃ ⁊ anq̃ inde ſepat̃ ſenſus
uł tributa uł quarti ſeu taſcꝫ
ſitam ſcꝫ ſiũe tal̃ ſepato. ſic
agricola tenet̃ decimare ⁊ p̃mi
ciare q̃ ꝯ reman; ita dñs q̃ de

a suo non decimato accepit.
¶ Si uero ille qui decimam tenetur sol
uere uendit aceruum bladi non de
cimatum uel aliam rem non deci
matam de qua decima debet solui potest
petere decimam a uenditore si uo
luerit uel etiam ab emptore in
quem res transit cum honere suo
ad quoslibet possessores. ¶ Decime
autem agnorum edorum caseorum lane
porcellorum et pullorum etiam quelibet
debent fideliter persoluantur
agnos tamen edos porcellos uero
non debent dare deteriores neque
meliores tenentur soluere. sed dare
debent mediocres. uel sic tra
seat post ... uel sub numero
et ille qui decimas recipit pro deci
ma habeatur. De primiciis uero dica
mus et uim esse consentaneum repu
tamus. et quod in nemausensi dyocesi pre
cipimus primicie que esse illi de

et de prouentibus uel fructibus pre
diorum aut rerum eorundem predictorum
decime persoluantur cui non debeat
unam candelam que etiam uel res di
uerso uiri censeri. Nomine autem
primiciarum seu pro primiciis ad mi
nimus sexagesima pars de bla
do et uino debet solui etiam non
obstantibus aliquibus conuentionibus
seu consuetudinibus que a sede aposto
lica non fuerint approbate. non tamen
prohibemus quin priores et rectores
quorundam ecclesiarum nostre dyocesis ob
seruent si uoluerint aliquas consue
tudines ecclesiarum suarum que consueue
runt recipere a parrochianis suis certam
quantitatem bladi uel uini pro
primiciis annuatim. ¶ Sub pena
excommunicationis prohibemus ne
priores seu rectores ecclesiarum nem.
dyocesis nemausensis siue sint reg
ulares. siue seculares occasione

decimas uel primicias i ſec
ēdictas neq3 ēt cum laycis occaſi
one q̄lʒ pretendunt· n̄ clicꝫ aꝰs a
poſſeſſionē3 percipiēdi decimas
ſeu p̄micias ſeu alios q̄olʒ fr
uctꝫ poſſeſſorē3 ul' poſſidentē
p̄ſumat· acceptare ꝑpa ſpoliare.
Siquis aūt ꝯ ꝯ̄ p̄ſentē phibi
tꝫ poſſeſſioꝫ alteri9 i hoc cau
euadere p̄ſūpſerit· fructꝫ ꝙ per
inuaſioꝫ ſeu moleſtiaꝫ abſtulit
ipo fc̄o amittat· ⁊ reſtituat ſpo
liato i exp̄ſis q̄s ſpoliatū ab
h̄ feciſſe ꝯſtitit ꝯ̄dēpnad9· ēt ſi
ms ꝑꝑetuis percipiēt huiꝰ deci
mas ⁊ p̄micias ꝑ alioꝫ reddituꝫ
ſeculares noſcit̄ ad ſpoliatores ec
clīaꝫ ul' hereditatē3 ꝑꝑaꝫ perti
nē9 gñꝰ ēt ſi clīcē q̄ſitas poſtu
latiuē priuēd. ¶ Nō ē3 iuſtū
eſt neq3 bonū ꝙ aꝰs i9 i cāꝫ ꝑꝑa
ꝯ̄ dicit h̄ ꝯ̄ aliq̄ꝫ p̄or ul' r̄cor

alicui ecclīe ꝑ decimis ul' ꝑ pri
micis h̄uerit queſtioꝫ nō ul'
archiō ſeu officiali ul' archip̄ſ
pit' ſeu alijs iudīs ꝑſōis ecc̄a
ſticas cōtra ab utraq3 pte ele
ctos ſc̄dm iur̄ ordinē3 uel amicabi
liter ſuaꝫ iuſticiaꝫ pſeq̄t' gnalit'
liter· phibētes ne ſup decimis
p̄micijs ul' alijs iuribꝫ ſpali
bꝫ eclīa ēt laycos cōpmittant
q̄uis i ipos laycos de rebꝫ te
poralibꝫ ad ceteris ptinētibꝫ
ualeāt ꝯpmitti. ¶ Diſtricte
ēt phibem9 ne aliqui clīci bla
dum ortolegiū qualʒ alia deci
mare p̄ſumant· ū p̄ſentibꝫ
ad hoc uocatis dn̄is rer illarꝫ
de quibꝫ decimaꝫ ecc̄is debent
dari ū ſi' h̄ dn̄i requiſiti mali
cōſe noluerit iteꝫ neq3 decia
dn̄i excedant debitā q̄ntitatē3.

De matrimonio ꝯtca.

Sponſalia pmiſſio futu
matrimonii ɔtrahendi
debent an̄ contrahi poſt ſeptem
ium ⁊ ſi an̄ ſeptimu annū ɔple
tum ɔtracta fuīt nō hnt aliq̄
firmitatē tn̄ ſi aduenīete ⁊ cō
pleto ſeptimo ano ɔſenſerunt
ſpōſalib; pus ɔtractis ex tūc
ratificari īcipiūt ualere.
Etas uo ī matrimoniū ɔ̄hēdū
ī maſculo eſt .xiiij. annꝰ ⁊ com
pletꝰ ⁊ ī puella .xij. annꝰ com
pletꝰ. ut aut̄ dūiſa picla circa
matrimoniū euitet̄. ſtatutū
fuit ī ɔſilio gn̄ali ⁊ ſic ſtipri
mꝰ obſeruari ut matrimonia
non ɔ̄hant̄ clandeſtine. ſꝫ cū
fuīt ɔ̄hēda ī ecciis p̄ſbitis pu
blice ɔponat̄ ɔpetētis t'mio p̄
finito ut īfra illum t'minum
q̄ uoluīt ⁊ ualuīt legitimū
īpedimētū opponat ⁊ ipi pres

bri nichilꝰ inueſtiget utrū
aliq̄d impedimētū obſtitit.
Cum aut̄ pbabilis appare
ret ɔiectura uel impedimētū
q̄ matrimonio ɔ̄hendum ⁊ ɔ̄tractū
matrimoniū īterdicatur expſſe ı
donᵉc ſᵗ debeat maīfeſtis ɔſtiᵗ
documētis. ſane pochial' ſa
cerdos q̄ tales ɔiūctōs īhibe
re ɔtēpſerint. aut quib; regla
res q̄ eis p̄ſūpſerit interēe p
tiennū ab officio ſuſpēdatur.
ꝗ̄uiꝰ puniēdi. ſicut ſz q̄litas ı
poſtulauerit. ſꝫ et illi q̄ talr̄ co
pulari p̄ſūpſerint ɔdigna pe
nitencia iniūgat̄. Diſtricte ꝯ
īhibemꝰ ne ad ſponſalia ɔ̄trahēt
ſeu pmiſſiones fiant de matᵉ
monio ɔ̄hendo nō p̄ſumat̄ cū
aliis ɔ̄here ſcinda ſpōſalia ul
matrimoniū. ū ī iiij aūclo ſolu;
ſpōſaliū fiūt abſoluti ⁊ ſi ad

uel aliqua contraxerit secunda sp
onsalia uel matrimonium contra pro
missionem super primis sponsalibus
prius prestitam de eis tenendis.
si mulier non denunciet in ecclesia si
talis nubentibus detur benedictio nu
ptialis sine mora licencia speciali quia
uolumus quod talis malicia non
remaneat inpunita. ¶ Quia
uero sponsalia et matrimonia uidere
te inliterato contrahuntur. alii prop
ter simplicitatem et nimiam ignoran
tiam aliqui aliquam propter certo
gniatam maliciam atque fraudem
de multis impedimentis pauci aut
frequentius sunt in periculo. ¶ Sci
endum est igitur quod siquis contraxerit spon
salia cum aliqua muliere tempore le
gittimo ad sponsalia contrahendo
uidelicet septimo anno completo si
cut superius continetur siue ipsam uxo
rem accipiat siue non. nunquam poterit

aliquam de consanguinitate illius mu
lieris desponsate sibi potenter
in uxorem neque illa mulier despon
sata aliquem de consanguinitate
ipsius uiri desponsata sibi poterit
in maritum. ¶ Si autem desponsa
uit aliqua in uxorem antequam eam
cognoscat carnaliter uel mutuo
cum ea carnaliter cognouit non
debet postmodum cum illa quam des
ponsauerat neque cum aliqua alia
de consanguinitate eius matrimonium contrahe
re et si contraxerit debet matrimonium sepa
ri. ¶ Item si autem alicui mulieri fi
dem dederit uel promisit quod eam
recipiet in uxorem. si post tales pro
missiones cognouerit eam carna
liter non potest eam uiuente cum alia
matrimonium contrahere. ymmo debet compelli quod eam
teneat ut uxorem et maritali affectu
pertractet. si aliam inhabitat cum non in
pediatur quare non debeat sibi iure.

Jtem nullus debet ſponſalia uel
matrimonium ꝯtrahere cum aliqua de
conſanguinitate ſua in primo ſecundo
tercio uel .iiij. gradu. ꝗ ſi fecerit
debet matrimonium ſeparari. Si uero
aliquis pertinet ei ex una parte
in ſecundo .iij. iiij. gradu ꝯſanguinita
tis uel affinitatis. ex alia uero
parte in quinto linea tranſuerſali lica
te inter eos poterit matrimonium celebrari
Qvi autem notam emittunt uel
faciunt de religione mundana ſeu
caſtitatem ſeruanda in matrimonio ꝯtrahere
prohibentur. Jtem nullus debet ꝯtrahere
matrimonium cum ſua commatre uel
filia ſua ſpirituali. ꝗ ſi fecerit debet
matrimonium ſeparari. Jtem ſi quis ꝯtraxerit
matrimonium cum filia ſua ſpirituali filii
non debet matrimonium ſeparari. Jtem ſi quis
matrimonium ꝯtraxerit cum filia com
patris ſui non tamen cum illa filia
per quam facta eſt compaternitas ſed cum

alia licet ſit honeſtum a tali com
ercio abſtinere non tamen propter hoc
matrimonium ſeparandum. Jtem
nullus debet ꝯtrahere matrimonium cum illa quam
ſuis manibus baptizauit ꝗ ſi fe
cerit debet matrimonium ſeparari. Jtem nullus
debet matrimonium ꝯtrahere cum illa quam pater
eius baptizauit et ſi fecerit ma
trimonium ſeparandum. Jtem omnes
filii et filie duorum ꝯpatrum uel
duarum commatrum ſiue ante ꝯpater
nitatem ſiue poſt geniti ſint
poſſunt inter ſe matrimonialiter co
pulari. Jlla tamen perſona acce
pta propter quam compaternitas eſt facta
quia illa poſt propter quam compaternitas eſt
facta nunquam poterit copulari alicui
filiorum patris ſui ſpiritualis. Vtrum
autem aliquis duas commatres poſſit
habere in uxores unam poſt aliam. aliter
ab aliquibus dubitatur ſuper quo conſi
derandum eſt diligenter an quando comma

tercius contrahat post secundam
matrimonium secundam nam secundam ut ubique
gratia uxor tua antequam matrimonium
cum ipsa contraheres et eam cogno
sceres carnaliter tenuerat infantem
alicuius mulieris in baptismo seu
confirmatione mortua uxore tua
non poteris contrahere matrimonium cum illa com
matre uxoris tue et sic in hoc casu
duas commatres unam post aliam
habere poteris in uxores. ¶ Si uxor
tua postquam fuit a te carnaliter cog
nita suscepit infantem alicuius mu
lieris illa cuius infans suscipitur ef
ficitur et commater per factum uxoris tue.
tue. et ideo mortua uxore tua
non poteris illam ducere in uxorem ratione
eandem compaternitatem uxoris adde
quod intelligas per maritum et in casu
tali casu habere poteris duas comma
tres in uxores. ¶ Si autem filium
uxoris tue quem de alio viro aliqua

mulier in confirmatione tenuit seu
baptismo nulla mulier commater
uxoris tue et non tua. et ideo in
mortua uxore tua tales comma
tres eius habere poteris in uxorem. Idem
est si filius tuus ab aliquo susci
piatur quem genuisti de alia mulie
re et tunc in hoc casu alias poterit duas
commatres habere in uxores et aliqua
mulier duos compatres unum
post alium in maritos. ¶ Nunc
videndum est utrum adulter cum adul
tera matrimonium contrahere possit. et quidem
si quis adulteratur cum aliqua coniu
gata et ipsa vel ipse adulter machi
natur in mortem ipsius adultere vel
uxorem ipsius viri adulterii hanc
interdico ut adulter et adultera
contrahant per modum inter se matrimonium
contrahere quod si fecerit debet matrimo
nium separari. ¶ Item si adulter pro
misit adultere quod ducet eam

in uxorem post mortem uxoris
ipsius adulteri. si est coniugata uel
post mortem mariti adultere. si
est coniugatus. si quam uel per fidem da
tam seu promissionem factam de ma
trimonio inter se contrahendo post ad
ulter cognouit carnaliter ad
ulteram postquam uiuente ma
rito ipsius adultere uel uxore ip
sius adulteri nunquam possunt nec
debent inter se matrimonialiter co
pulari. quod si fecerint erunt omnino
separandi. ¶ Item si adulter contrahe
rit omnino de facto quia de iure non
potuit cum adultera. que faciebat
ipsum aliam habere uxorem. si quam l
post contractum de facto matrimonium
inter ipsos post adulter cog
nouit eam carnaliter postquam ad
ulteram uiuente marito ipsius ad
ultere uel uxore ipsius adulteri
Si est coniugatus nunquam debent in

se matrimonialiter copulari in
mortuo marito ipsius uel uxo
re ipsius adulteri nec debent
in contracto de facto matrimonio re
manere. ¶ Si uero nullo istorum
trium casuum superius pretacte pre
dictorum interuenerit et adulter in
mortua uxore sua uel mor
tuo marito adultere contraxerit
matrimonium cum illa quam pollue
rat prius per adulterium non debet prop
ter matrimonium separari. ¶ Inhi
bemus quoque districte ne aliqua mu
lier absente uiro suo quantumcumque
annorum numero cum peregrinatoribus
uel crucesignatis (?) alia cum absens
fuerit presumat contrahere aliud
matrimonium donec ei constiterit quod
uir eius decessisset ab hac in
ter (?) et si contrahere uoluerit eius pa
rochialis sacerdos sibi (?) se nullate
nus obseruandi. sicut aliqui contra

se permittat et eidem in uno decem
annis obseruandis. si tamen aliquis contra
presentem prohibitionem uenire temptauerit:
ad nos mittatur ut super hoc fiat
quod fuerit mediante iusticia facien-
dum. ¶ Prohibemus autem ne
aliquis sacerdos ignotas personas de re-
motis partibus uenientes matrimo-
nialiter copulare presumat. sed antea
fuerint ignote sed alicui illarum
et cum huius matrimonium faciendum
denunciatur in ecclesia non de uita bona
specialiter. ¶ Si uero post contractum clan-
destina matrimonia notata fuerint
et ea uoluerint in facie ecclesie publi-
care non rationabilis causa impediat ui-
delicet consanguinitas uel aliud le-
gitimum impedimentum ab ecclesia re-
cipienda sint et comprobanda tanquam
a principio essent in conspectu ecclesie con-
tracta. uerumtamen si quod confiteantur publice
coram sacerdote et illis pluribus per-

sonis se matrimonium contraxisse uel
de nouo etiam nunc contrahere de-
presentia eius debet si postulauerint be-
nedictio nuptialis. prius enim inunc-
ta prima a sacerdote pro eo quod clan-
destine contraxerunt. Rursus in-
dicamus districte et sub pena ex-
communicationis ne pro benedictionibus nubentium
uel exequiis mortuorum seu ec-
clesiasticis sacramentis a clericis
uel presbiteris aliquid exigatur pre-
textu alicuius consuetudinis que dicen-
da est potius corruptela sed gra-
tis et liberaliter conferantur omnia eccle-
siastica sacramenta gratanter cum
omni gratiarum actione precia possunt
recipere queque ipsis sponte fuerint
presentata. ¶ Item prohibemus ne
aliquis parrochialis sacerdos recipiat
ad matrimonium contrahendum parrochianum
uel parrochianam alterius ignorante
proprio sacerdote. ¶ Si uero sponsus

et ſponſa de diuerſis parochijs
fuerint matrimonium contracturi
contrahere et benedictiones nupciales
recipere in quacumque eorum uoluerint. pro
uiſo quod litteras uel teſtes ex utroque
suorum presbiterorum habeant et oſten
dant. continentes quod in eccleſiis eorum
ſic parochianum utriusque denunciatum
fuit contrahendum et quod ipsi presbiteri
nullum ſciuerint uel audierint impe
dimentum quominus inter eos poſſit
matrimonium legitime celebrari. Si
aut parochianus ecclesie alterius
certam aute prochiali pertine
rete per translationem domicilii in
parochiam alienam. nichilominus tamen
fiat renunciatio matrimonii contra
hendi in illa ecclesia in cuius parochia uo
lentes contrahere matrimonium longiorem fece
runt moram. et etiam in illa in qua
suum domicilium transtulerunt.
et mouatur. maxime si de no

uo ſe transtulerit in parochiam ali
enam quod sibi in uerbis de preſenti
contrahant matrimonium. ad presbyterum
illius dabit benedictio nupcialis. pre
cipimus quod in fine miſſe ante ben
dicatur et detur benedictio nupcialis.
Quia non ſepe contingit quod ob
aliqua impedimenta ſponſus
et ſponſa uolentes matrimonium contrahere propter
celebrationem uenire et benedictionem
nupcialem & poſtulare dari
miſſam non audientes illa die
dicatur eis benedictio nupcialis. hoc statu
tum est quod si postea commode sponsus miſ
ſam prius audiat et in fine miſ
ſe benedictionem accipiat nupcialem
ſunt autem quedam tempora in quibus
ſollempnitates nupciarum sponsi non
debent neque dari debet benedictio nup
cialis. uidelicet ab aduentu domini usque
ad octabas epiphanie. et a ſeptua
geſima usque ad octabas paſche.

completis et aliis diebus
ab aſſentu uſque ad octauam epiphanie
poſt penthecoſten et de nocte
poſſunt nuptiarum ſollempnita-
tes legittime celebrari. De

maiori excommunicatione et de ſententia.

Quia periculoſum eſt excommunicationis
multiplicatur prelatis et
ecclesiarum rectoribus in ſubditos ſuos.
maioris excommunicationis ſententias promul-
gare et prohibemus ne aliquis preſbiter
ſeu rector uel cappellanus alius
in eccleſia remanens dicat quod aliqui
maiori excommunicatione preſumat
generaliter uel ſpecialiter excom-
municare nisi litteras mandati
nostri quod aliquis per ſenſuram eccleſi-
aſticam cohercere et tale mandatum
cum aliis faciamus exercendi uolu-
mus tamen ad ſententiam interdicti quod
rectores et ſacerdotes parrochi-
alium eccleſiarum curam animarum haben-

tes preferre poterunt auctoritate ſua
iuſta de causa cum uiderint expe-
dire. Dicitur autem maior ex-
communicatio cum dicit prelatus ex-
communicatio et tali excommunicato nullus
debet participare. nisi in caſibus inſe-
rius notatis quia talis excommunicato
maior ſeparat excommunicatum ad
cognitionem fidelium et participa-
tione ſacramentorum fidelium ac eorum
perceptione. minor uero excommunicatio est
cum quis incidit excommunicatio
maiori excommunicato et tunc parti-
cipans excommunicato est remotus a per-
ceptione ſacramentorum. id est non debet
recipere eucharistiam. uel alia ſacramenta
donec fuerit absolutus. Inter-
dictum dicitur cum dicit prelatus inter-
dico te. uel ſic ſuſpendo te ab of-
ficio. uel interdico uel prohibeo tibi
ingreſſum eccleſie. et tale interdictum
ille qui est maiori excommunicatione

ligatus non debet intrare ecclesiam quamdiu steterit in sententia neque etiam intrare ecclesiam stare quando divina officia celebrantur neque debent recipere ecclesiastica sacramenta. ¶ Sententia suspensionis dicatur. Ego N. prelatus dico clerico suspendo te ab officio tuo et tunc non debet talis suspensus aliquod officium facere principaliter in ecclesia sed sub intrare ecclesiam et audire cum aliis officium in choro sicut suspensus est ab officio misse tantum. tunc preter missam potest alia divina officia dicere et audire et percipere et conferre alia ecclesiastica sacramenta. De sententia

Quia vero superius diximus quod rectores et sacerdotes curati proferre possunt sententiam interdicti caveat et diligenter attendat quod sive de mandato nostro sive de auctoritate propria sententiam proferre voluerint interdicti generalis vel specialiter ipsam in scriptis proferant et eam expresse conscribant propter quod interdicti sententiam proferentes eam scriptam in manibus teneant et legant cum eam proferant. quod sententiam formare poterunt in hunc modum. ¶ Ego

Cum ego presbyter rector vel cappellanus talis ecclesie. G. monitum primo. secundo. tertio ut de talibus decimis et primiciis satisfaceret ut tenebatur et ipse non curaverit obedire. et ideo propter eius contumaciam in scriptis suppono eum ecclesiastico interdicto. vel dicatur sic. in scriptis eius ingressum ecclesie interdico et sic dicatur cum aliquis velit mediate nominatim. ¶ Si autem in generali voluerint sententiam proferre dicatur sic.

Cum ego rector vel cappellanus talis ecclesie monuerim generaliter in tali ecclesia. i. ii. iii. ut quicumque

fecit talem. talem uel ignoret ap
posuisse. uel tale furtiui fecē fac
feceruit. .iii. talem. iam elapsum
et nulla manifeste nō auctoritate
cum uel eos q fecerint i scriptis
supponō excōmunicatiōnis mucrōnem.

Sciendum tamen ē q qui pfert ta
lem sniam debz et tenet hc eē
huius scripture sine eius q mouet.
debitus ē ea tradere .iii. mensez post di
em late sine si fuerit requisi
ta sup q requisitum debet fi pu
blicam instrumentu. uel litteras tes
timoniales q̄sita sigillo auten
tico q̄signare. Qui aut non
obseruata forma pdict sniam
tulerit interdicti p mensez unum
ab ingressu ecce diuinis ipo
iure noluit se suspensu puerit i
decretali noua plenius q̄tinet
et ad expensas et ad omē intē
q̄demnpnabi. iudicatio r michi

alia pena condigna in eis supi
oris arbitrio puniet. Caueat
igit quilibet ne pdcam suspensionis
penaz incurrat q si q̄tigerit
aliqū ē suspensu diuina offi
cia celebrare uel exeq̄ui sic ep
inde sz missam celebrando eu
uangelium uel eplam legendo
uel alia omīs canonicas i colleg
iis ecclesiis r capitulum pncipali dica
ti i eam irregularitate incurrit
fm canonicas sanctiones. sup q
nō n p summu pontifice poterit
dispensari r qr piculosu ē ppt
pdca sniam pmulgare. papi
mus q̄sulendo q a pdcāz snīaz
asserendaz nō sine aliqui ui
ius p uia i scp pcedat coraz
testibus terna monito snīaz inter
dicti. Prohibemus aut ne excō
municatus maiori excōicatione
aliquis clericus uel laicus sacient

communicant p̃ſumat i orõe alð
uel potu. uel in oſculo ñ ſalu
tet eos quod ſi fecerit minorẽ
excõicationẽ incurrit. ⁊ tal' cõic
cans cum excõicato nõ pot'
abſq; mortali pctõ ecctãſtica
pape ſacramenta. pot ẽ tñ c'cõſi
ſtam a ſimplici ſacerdote abſq;
monitoria cautõe. ¶ Si nõ uſ
le cum q̊ pticipat excõicatꝰ ẽ
cũ oĩbꝫ pticipantibꝫ ul' cõicã
tibꝫ ẽ. uelut ſi eidem cõſilium
auxilium ul' fauorẽ i ſcõ illo
ſeu crimine ꝓ q̊ excõicatꝰ ẽ ma
iore excõicationẽ incurrit. ille
qui tali excõmunicato taliter
communicat ⁊ debꝫ abſolui preſ
tito iuramto. neq; dꝫ abſolui
ñ p illum iudicẽ q̊ excõicauit
illũ q̊ cõicat i orõe alð. potu.
oſculo ſalutatõe ul' tacendo ei
in eo ꝓ quo excõicatꝰ ẽ ꝯſiliũ

auxiliũ ul' fauorẽ. excepto
mortis articulo i q̊ quilꝫ excõ
municatꝰ pot' abſolui a ſimp
lici ſacerdote. ul' ſicut ſuprius
continet'. ¶ Nota aũt ẽ q̊ cõicant
ei q̊ ꝓpter pticipatõẽ alicuiꝰ
excõicati ſic idem ẽ, iudicio exco
municatiõis. in odatus nullaꝫ p
hoc excõicationẽ incurrit q̊ i eandẽ
pſonam excõicato nullaꝫ tñ
ſit. ¶ Si uo duo p̃ſbiteri ſi
mul, pticipatõe ligati ẽẽdi
mo. q̊ alter alterum mẽdo ab
ſoluere poſſit. De pticipatõe

Sunt aũt quedã pſõe
q̊ ſine pena minoris ex
cõicatõis poſſũt cõicare ſeu
pticipare. ul' cum maiori excõ
municato ſũt ligati dũ tñ ĩ
ño pticipent ĩ crimine ꝓ quo
ſunt excõicati. q̊ pſone ĩ iſtis
gẽſom numerantur. videlꝫ uxores

que possunt participare man
cis excommunicatis sine pena minoris
excommunicationis. Item filii in patris po
testate constituti possunt communicare
patribus suis excommunicatis. Item
servi et ancille sicut sunt sarraceni
baptizati et sarracene baptiz
ate qui possunt communicare dominis su
is excommunicatis. Item servientes
sicut sunt bubulci pastores p
porcorum predicte et consimiles
postquam pro mercede serviunt dominis su
is qui possunt dominis excommunicatis
communicare sicut ipsi domini fuerint exco
municati. Verumtamen predicte postquam incep
erint stare cum ipsis quia non ob
stante sententia excommunicationis debent eis
servire usque ad terminum suum ser
vicia non debent remanere cum
ipsis nisi tamen fuerint absoluti quod
si fecerint minorem excommunicationem
incurrent. Item possunt participa

re cum dominis suis excommunicatis con
sanguinei nepotes mulieri qui cum
ipsis dominis cum excommunicatorum mo
rabantur et si ab eis recederent
unde vivere non haberent. Item veru
patri ut filii uxores nepotes
et consanguinei servi ancille bu
bulci pastores et porcarii consimiles
ut superius continetur excommunicati fu
erint ordinarie quod patres et ma
neant cum domini propter personas eas
tenentur vivere quod domini excommunicati
fuerint quia propter hoc absolvi sicut
probabitur. Illi autem qui communicant
alicui excommunicato nescientes quod
excommunicatus esset non incurrunt ma
iorem sententiam excommunicationis. Item
peregrini et viatores qui transeunt per
terram excommunicatorum possunt ab eis
emere necessaria et victualia si non in
veniant alios non excommunicatos
a quibus emere possint. Item si

excoīcatus petat helemoſina
cum nō hēt vn̄ uiuat. pōt ē
dari ei ſuſtētatōis ne fame
pereat et ī induimēta ne frigo
re pereat uel moriat᷑ ⁊ illegiti
dat ⁊ coīcat hāc de ei. nō īcur
rit minorem excoīcatōem ymo
bn̄ facit. ¶ Itē ſi excoīcatus
debz alicui aliq̄d pōt ab eo pe
tere debitum ſine aliqua penā
¶ Itē q̄lz pōt monere excoīcatū
ꝙ faciat ſe abſolui cū de correc
tōe ei⁹ alius q̄ ptinet ad ſalutē
aīe excoīcati. ⁊ lz tūc alia ūba
forcian īcidenˀ īterponant
ut apud eū magis pficiat nō
ꝓ minorē excoīcatōem īcurrit.
¶ Siuo ad clicus ul' laicus ī
minore excoīcatōe ſit ꝙ modo
ligatus. videlz qr pticipauit ſi
plicit᷑ cū excoīcato q̄ nō erat
excoīcatꝰ cū pticipantibz ſuis

tiā⁹ faciat ſi nō intrat ecclām
neq3 debet officiū ſuū cū aliis
ī choro. ſi clicus ſit ant̄q̄ ſit ab
ſolutꝰ. ¶ Si tamen intrat eccām
cā orandi cum nichil dr̄. pbatz
etiam nō ꝯſecratam nō uidet᷑ pec
care qr talis minori excoīcatōe
ligatus nō remotꝰ. ñ a recep
tōne ſacramētorꝫ q̄ ñ recipe debz
nz etiam miſtrare. pſbr aut᷑ q̄
tali excoīcatōe ligatꝰ celebˀ
grauiter peccat ſ; nullam pp hr
irregularitatem. peccat etiaz ſi
confert eccaſtica ſacramēta ſ;
ab eo collata uirtutis nō ca
rent effectum. cū pp̄ tales ex
coīcatōem minore nō īdicatur
eē remotꝰ a collōne ſacrame
torꝫ ſ; a receptōe ſic ſupius
ī eodē titlo ē expſſum. ¶ Itē
ſiquis clicꝰ ſciens ſe excoīcat᷑
minori excoīcatōe ul' ī maiori

aut suspensum ab officio di
uina officia an absolutionem cele
brare presumpserit principaliter
cantando euangelium ad missam
seu epistolam uel alias oras ca
nonicas seu capitula dicendo
in ecclesia eas officiando irregula
ritatem incurrit super quo non nisi per
summum pontificem potest dispen
sari debent extra ecclesiam inchoan di
cere sub silentio horas suas cleri
ci excommunicati maiori excommunicatione
innodati. si sunt in sacris ordinibus
constituti. Suspensus uero ab of
ficio tamen potest intrare ecclesiam et cum
aliis diuina officium suum simp
liciter audire non principaliter dicere
sicut esse principium huius tractatus est
tractatum. Ad hoc si excommunicatus
publice maiori excommunicatione
etiam intrat dum diuinum of
ficium celebratur moneatur publi

ce quod exeat et si exire noluerit of
ficium dimittatur nisi sacerdos ca
nonem inceperit quia tunc debet perficere
officium iam inceptum. Sed omnes a
lii qui tunc sunt in ecclesia debent
exire de ecclesia preter ipsum presbiterum
celebrantem et unum uel duos cleri
cos qui pro seruiendo ipsi presbitero in
possint in ecclesia remanere. comple
to autem canone et sumptis corpore
et sanguine ihesu christi excommunicato pre
sente non amplius in missa pro
cedendum. Sed si ecclesia in ciuitate in
loco illo habeat temporalem potest eum
expellere de ecclesia uiolenter. Si
uero non habeat ciuitatem et excom
municatus noluerit exire de ecclesia potest
ecclesia requirere dominum secularem quod
ipsum expellat et potest etiam talis
excommunicatus pro tales rebelliones
et contumacias iterum excommunicari
a suo prelato et denunciari publice

excommunicatus non debet ab hu-
ius sententia absolui nisi per sedem apostoli-
cam. sicut est in lateranensi concilio
constitutum et hec seruanda sunt
in illo qui publice et notorie est exco-
municatus. Verum si occultus est illius
excommunicatio maiori excommunicatione
qui intrat ecclesiam et est in aliis que sunt secre-
to cum excommunicatis est monendus
est secrete quod exeat de ecclesia et si mo-
nitus exire noluerit exeat tamen.
ille qui sic secrete ipsum excommu-
nicatum ita quod alii qui excommunicatum
eum ignorant non possint hoc
cognoscere quia cum occulte sciat
eum excommunicatum in occulto uitandus est
ab eo ut saltem uerecundie suffu-
sus rubore pro latenti excessu satis-
facere compellatur in publico seu ma-
nifesto. talis occulte excommunicatus uita-
ri non debet ne propter hoc ipsius peccatum
et excommunicatio reueletur. Quod si in

si sacerdos pro certo sciat aliquem esse
excommunicatum maiori excommunica-
tione non debet eum uitare publice seu
manifeste in ecclesia uel extra ubi possit
per testes uel alio modo hoc proba-
re. tunc enim potest et habet eum uita-
re publice licet excommunicatus talis non-
dum sit in ecclesia uel per ecclesias pub-
licatus. Sed si per testes uel alio mo-
do non potest eum sacerdos probare
excommunicatum. uidelicet quia solus uidit
uel cum uno socio tantum. uel ipse in
secreto hoc est dicere. debet monere
in secreto ita quod a nemine cogn-
oscatur. sicut supra proximo est expres-
sum. Item si uiderit alium sacer-
dotem in ecclesia uel extra quod a suo parochi-
anus suus est excommunicatus. quia percus-
sit clericum uel aliam de causa licet plures
hoc asserant non tamen sacerdos debet
eum tamquam excommunicatum uitare in ecclesia
uel extra nisi constet eo uel testibus con-

ꝯfeſſus fuerit ul' niſi publica
forma fuerit q ipſe ſit excõica
tus ul' ipſe ſacerdos uiderit h'
et pbare poſſit. uel niſi aliud
iudex eccaſticus ꝰ madauit q
eu tanq excõicatu faciat eui
tari. Quociens eu aliqu uel'
lent coraꝫ ſacerdote pbare ta
les excõicatu eē. nõ tn dꝫ ſacer
dos auctē ſua ſup hoc icipe ꝯſſ
tes. cu nõ hēat ꝑtatē. Sa
ne q aliq excõicatꝰ ā adiu
ſis iudicib uiderī hnabuis
et p cauſis diuſis ſi ab uno de
illis iudicib ſuit de una cau
ſa abſolutꝰ. ad huc tn excõica
tꝰ uitādꝰ ē. quſ ab omib iu
dicib fuerit excõicatꝰ abſo
lutꝰ. Si aut ab uno iudi
ce tn p cauſis diuſis ꝯplics fuit
excõicatꝰ iudex abſoluat eu
una cu tn iꝰ i abſolutē exp'ſ
ſa. ad huc remanꝫ excõmunica
tꝰ et uitan dꝫ quouſ de oibꝰ
cauſis p quib fuat excõicatꝰ
ſatiſfecerit i fuit p oib abſolu
tꝰ. Excõicatos i nõiatī q
iudices ſiu a nob ſiu ab aliis
quibcūq iudicib fuit excõi
cati. ul' nõiatī iudica p totā
nrām dioc' ab oib regularib
et ſclarib et exemptis i non
exeptis eccaſticis ſtatuimꝰ
q nulli ſe poſſiit ꝑuilūs tu q
minꝰ excõicatos i nõiatī i ſcdūr
teneamē i ſtebeat i diuinis officiis
euitare. q ſi teplarii i hoſpita
larii ſiu regulares q̄cuq i exep
ti excõicatos ul' i interdictos te
mpe ꝑſūpſerint ad diuina. ul' i
eccaſtica ſepltura aut celebrē
i eccã interdicta. eccē i quib iſta
ꝑſūpſerint ſubiaceat interdicto
ſaluis ꝑuileīs teplarior hoſ

prelatoꝝ quibꝫ a ſede aplica
eſt indultum ut ſemel in anno
ad eccliaſticu admittant . in eccla
interdicta . Ita tamen q̄ tunc nō ſepe
liant corpa defunctoꝝ . ſic ē h ordi
i lateranen̄ ↄcilio et inde ale
xandri pape tercii ↄtinetur . Al
ligati i ecclīis interdictis p̄ſumunt
ſcienter diuina officia celebrare .
ab officiis et bn̄ficiis ſunt ſuſ
pendendi . Cum aut aliq̄
ciuitate uille ul' caſtri ſuppo
ni ↄtingerit interdicto . oibꝫ parochia
nis illius loci negetur ubi omnia
eccliaſtica ſacramenta p̄t baptiſ
ma paruuloꝝ & pnias morientiu
et corpus xp̄i . q nō dꝫ deſcendenti
bꝫ denegari . & ideo pmiſſu ē
clericis miſtis tpre tal' interdicti
nō pulſat' campanis uoce ſub
miſſa ianuis clauſis excōicatis
ↄ interdictis excluſis . ſemel i ebdō

moda miſſarum ſollempnia ce
lebrare . ut corpus xp̄i habeat q ut
dictum ē nō ē deſcendentibꝫ i pnia
denegandum recipientibꝫ etiam
ſignum crucis . nō ē tpre tal' inter
dicti pnia cum ea poſtulauerint de
neganda . q̄ & ſeruandū ē i aliis
peregrinis . Ecclia q̄ꝫ deſcendentes
q̄ ſeruauerint interdictum i cimiterio ec
clie ſi pmittitur campanarum ceſ
ſantibꝫ ſollempnitatibꝫ oibꝫ
tpre tal' interdicti cū ſilencio conti
nebunt . In ↄuentualibꝫ ecclis
tpre tal' interdicti bini & bini ul'
ſimul horas canonicas ualeat
parum legere q̄ cantare . ianuis
clauſis interdictis excōicatis ex
cluſis & tam uoce dimiſſa q̄ exte
rius audiri nō poſſint . Si aut
ecclia . aliquis loci q̄ ē locus ob cul
pa hominum ul' dm̄ eorūdē loci
q̄ ē ſuppoñ interdicto ad alia loca

non interdictis aduenerint uel ſe
tranſtulerint licite poſſunt audire
diuinum officium in locis non interdictis
et etiam diuina officia celebrare.
Volumus et concedimus ut cum aut
aliqua eccleſia inter dyoc' propter
rectoris eiuſdem eccleſie fuerit ſuppo
ſita interdicto conferantur in choro
ubique omnibus parochianis eiuſdem
eccleſie omnia ſacramenta eccleſiaſtica pre
termiſſis et horas canonicas quas
prohibemus in ipſa eccleſia quamdiu inter
dicta fuerit celebrari. Et ſi tunc aliquem
parochianorum eiuſdem eccleſie mori
contingerit ſine campanarum pulſa
tione et ceſſantibus aliis ſollempnita
tibus que fiunt in eccleſia in exequiis mor
tuorum, ſimpliciter inhumetur in cimiterio
et poſtmodum in anniuerſario annuale
et hoc ex gratia concedimus ut cetera
ſcandala euitentur. In hiis autem
parochiani illius interdicte poterunt

alibi diuina officia audire ſi ad
alias eccleſias acceſſerint que non poſ
ſunt ſupponi interdicto. Ultimo
intendendum eſt quibus et a quibus infirmi
excommunicati uel interdicti in mortis ar
ticulo ſint abſoluendi. Et quidem ſi in
firmus uel alius mortis arti
culo conſtitutus excommunicatus uel interdictus
fuerit a canone uel propter uiolentiam
manuum iniectarum in clericos ſiue
uel propter uiolationem eccleſiarum, incendium,
furti concitationem, uel propter quaſlibet ali
as cauſas, ſiue ſit excommunicatus aut
interdictus a papa uel archiepiſcopo, epiſcopo,
iudice delegato ſiue a quolibet alio uel
canone, abſoluat eum ſacerdos ſuus
ſiue ſit eius parochianus ſiue non, uel etiam
quilibet clericus ſi ſacerdos haberi non poteſt,
ſeruata diligenter abſolutionis forma
que in fine continetur. Si propter uiola
tionem eccleſiarum incendium furtum rapi
nam decimas primicias legata

debita talās foris fās ul' pp
dampna alie q̄ iusticia illata
infirmꝰ i mortis articlo ꝯsti
tutꝰ sit excōicatꝰ ul' interdcus
et eccle ē petat a sacerdote ab
solōez et pniaz celebri. papiat
ei sacerdos eccle antq̄ eum ab
soluat. qd si hēt illam rez q̄ꝫ dꝫ
restitui illꝫ i ꝯtinenti restituat
uel eiꝰ pretium si res illa hri nō
pōt et restitui p sacerdotez sub
presso noīe pētētis et si i toto
nō pōt satisfacere. satisfaciat
iuxª posse. et papiat suis he
dibꝫ qd si de illa infirmitate ꝯ
tigerit ipm mori ad cognitōez
sacerdotis satisfaciat p eodem
et recepto iuramto ab ipo in
firmo interdcto ul' excōicato qd
stabit mandatis ecce absolu
at eū sacerdos. eccle dicto. ps
miserere mei. vel ds misereatur.

nr̄i. et. kyriel. pater nr̄. saluū
fac. dne exaudi. dns vobisc. ore
mꝰ. de[illegible] pximum et p ea auctē
q̄ fungor absoluo te ab omni
uinclo excōicatois et spalr p
sna excōis q̄ ligatus eras pro
tali facto et papio t' qd de cetero talia
ul' ꝯsimilia nō ꝯmittas. ¶ Si
aūt p grauez ifirmitatem
mortis piclm immineat excō
cato et arce restitutōis faciēd
nō pōt differri absolō sn piclo
magno. si excōicatus restitue
di hēat uolūtatez recipiat statim
sacerdos ab ipo excōicato iura
mtuz. de stando mādatis ecclie.
et absoluat eū. papiēdo ē ec
clie i uirtute pstiti iuramti
qd q̄ cito comode poterit satisfa
ciat iuxª posse. et qd papiat su
is heredibꝫ qd satisfaciat p eod
¶ Si uº talis infirmꝰ eccle interdicto

uel excōicatū tā͠z paup sit q
non hēat ī toto uel in pte ūn
satisfacē possit recepto ab ipo
iuramento de stando mandatis e
cc̄e iniungat ei sacerdos q si
ꝯualuerit ꝛ ad pinguiorē for
tunā puenit satisfaciat iux̄
posse. et absoluat iux̄ formā
pdcām. Certū si manifestū
fuerit aliq̄ infirmū excōica
tum ul' medēm pp rapinam
decimas p̄micias debita ad ī
q̄rū restitucōē ul' emendā tene
at. Rapiendū ē ꝛ manifeste q
restitucōē ul' solucōē i ꝯtine
ti faciat iux̄ posse ꝛ nō poti
conuenienti facē q; forte nō hē
rem q̄ dz restitui neq; ei p
ciū ul' nō ē p̄sens ille cui est
restitucio ul' solucio facienda.
recipiat sacerdos firmā secū
tatē ab ipo infirmo p fide

iussores seu pignora q ipē ul'
heredes sui restitucōē uel em
dam faciant iux̄ posse. ad cog
nicōē sacri fōns ꝛ fc̄a securita
te recipiat nichil sacerdos iu
ramētū publice ab ipo excōica
to uel medēto q stabit manda
tis ecc̄e uel iudic. si p iudice
excōicatus erat et absoluat eū
iux̄ formā p̄dcām. Si aute
talis infirmus excōicatus mani
feste aut medēs tā͠z paup sit
q nec restitucōē ī toto ul' ī pte
possit facē neq; securitatē p̄sta
re recepto iuramento ab ipo de sta
do mandat' ecc̄e ul' iudic si a
iudice excōicatus erat iniūgat
ei ī uirtute p̄stiti iuramēti q si
ꝯualuerit ad pinguiorē for
tunā puenit satisfaciat iux̄
posse et eo p q̄ est excōicatus
ꝛ absoluat eum iux̄ formā p̄dcām

Si autem talis infirmus excommunica
tus fuerit aut interdictus propter con
tumaciam videlicet quia citatus iudi
ci noluit stare iuri vel iudi
cio comparere recipiet sacerdos
simpliciter iuramentum ab ipso co
ram testibus quod stabit mandatis
illius iudicis qui eum excommunicauit
quo recepto absoluat eum iuxta
formam predictam et precipiat quod si con
ualuerit compareat coram illo iu
dice quam cito commode poterit facturus
quod iure fuerit faciendum. ¶ Si uero
propter uiolentiam clericis uel laycis
religiose persone infirmus exco
municatus sit recipiat sacerdos
simpliciter iuramentum ab eo quod
stabit mandatis ecclesie et absol
uat eum precipiendo quod si conua
luerit accedat personaliter ad dominum
papam uel eius legatum. mandatum
ipsius humiliter recepturus. ¶ Si tamen

talis excommunicatus senex sit uel
femina secus uel uir decrepi
tus habens aut puer .i. xiiii.
annum constitutus predicto iuramento
ab ipsis recepto et absolutione
exhibita precipiendum eis quod si con
ualuerint ad suum episcopum accedant
eius mandatum humiliter recepturi.
¶ Ne uero ipsum infirmum licet absolu
tum mori contingat nulla prestita
satisfactione dicto iniuriam pas
so uel ab eodem dicto de iniuria .i.
ueniam non petita precipiat sacer
dos eidem quod ab ipso dicto si presens
est uel si non potest commode petat
ueniam de iniuria quam ei fecit et quod
restituat eidem dicto expensas
quas propter hoc fecit et alia dam
na si que propter hoc passus est uel si
non potest incontinenti de expensis
dampnis datis satisfacere seu si
non potest dictis iniuriam passis

pcipiat infirmus heredibus
ſuis q de p̄dcis ſatiſfaciat p
eodem. ¶ Si aūt infirmita
te excoicati nr̄e p̄dictas f̄ois
fuint abſoluti ⁊ recipiāt ſani
tate ſc̄e noluint q̄ iniūiunt
mittat ad nos ꝯlris. de abſo
lutōe obtēta ⁊ iniūcto p̄ſtito
ꝯtinētalr̄ mūitez ut ad faciē
dum q̄ iniūint p cēſurā
eccaſticā ꝯpellāt. ¶ Excip
tum ħ ās excōicatū ſanꝰ uel
infirmꝰ de parēdo mādatis.
ecce ul' iudicis p̄ſtiāt iuram
tum ul' aliā cautōez nō tamē
cōtrādiū eādē q̄ ſūt ab
ſoluti. De periurio rubrica

Quia ex frequēti ⁊ ī cauta ꝯ
ſuetudine piurii ſepe con
tingit ſtatutū eſt ī uni ⁊ nos
pcipimꝰ firmit' obſuari ut ꝯ
ulli clicis iurare p̄ſumat ab
ſq̄ iura lima ſpali. n̄ ſup publi
catōib; teſtamētoꝝ et cās p̄
is. uel eccaꝝ ſuaꝝ. in quibus
eas linam ꝯcedimꝰ generalez
¶ Statutū ē ecīā i ꝯſilio narbonē
ut q̄cūq; ī tranſgreſſioez iſ
tiuma maifeſte fuit de p̄hen
ſus ī ecca denūciet piurꝰ q̄
ſi amōitꝰ ſatiſfacē noluit tūc
excōicetur candel accenſis et
campanis pulſatis. ſinglis die
bus dn̄icis ⁊ feſtiuis ⁊ denūciat
ē inſtabilis ⁊ īfamis. nec ad teſ
timōiū ul' ad alios lꝯs actꝰ
admittat. ⁊ hec pcipimꝰ freq̄n
ter p eccas publicari. ſ; nolu
mus q̄ ās ſacerdos aliq̄ pro
chianū ſuū denūciet piuriū
et infame n̄ a nob̄ uel archidia
nis uel officiali nr̄o ul' alio
iudice mādatū recepit ſpale.
Cont' piuros ſeu ꝯiūctos

Statutu i ꝯſilio auin
onen p legatos aplice
celebrato contra publice pnūci
atos ſeu conuictos et de pnūio
et eos etiaꝫ q̄ ꝯtumaciter i exco
mnicatone. p. vj. mēſes pma
ſerunt ꝑ q̄ ſtales ſunt hoīes
ad pnūa ⁊ ad ſenſuꝫ eccliaſti.
cam ꝯtepnēdaꝫ. ut nlli epoꝝ
liceat abſoluere. hmōi excoicā
tos. qui p. vi. mēſes hmōi exco
mmunicatōis ſuſtinuerit aīo in
durato ſꝫ ad ſedem aplicaꝫ ab
ſoluendi ſic ſacrilegi uel incē
diari tranſmictant̄. Et pterius
ꝑ aliam ſatiſfactoēꝫ. ut dictaꝫ
ſedem aplicaꝫ adeant ī pnīa
iniungat̄. Si forte dcī fuint
i utroqꝫ tam ab offō ⁊ bnficio
ecclaſtico penitꝯ repellant̄ ad q̄
num neutrū reſtitui valeant
v pſūmi pontificē ul eius legm̄

tum ī hoc ſtatutū ē ſp̄pinus
p eccas publicam nec ās ſe poſ
ſit poſtmodu p ignoranciaꝫ ex
cuſare. Ne iudei rotam portent

Precipimus ut iudei in
nemauſen dyoc comorantes omi tp̄re i medio pec
tore rotaꝫ portent ut p hoc a
xp̄ianis diſcernant̄ ī diebꝫ la
mentatonibꝫ ⁊ dnice paſſiois in
publicū nō pcedat n̄ decoc
puoꝝ ſuoꝝ nutricibꝫ uel
alia qualꝫ eciam nutrices aut ſ
uientes tenerat̄ ī ſuis domibꝫ
xp̄ianos ⁊ ſi q̄ pſūpſint oī
bus xp̄ianis inhibeatur diſtic
te ne eis ei aūdeat aliquod
officiū exer. Interdicimus q̄ꝫ
ne ipi iudei ī diebꝫ dnicis et
feſtiuis pſumat publice op
ari ⁊ ne carnes ſuas uendant
uel eas comedant publice i

in quadragesima seu i aliis ꝛ
dieb3 xpianoꝝ participacio
sine comini usq3 ad satisfactoẽ
condignam eis i comerciis ꝛ i aliꝭ
denegetur. Sub pena excõis
inhibemꝰ ne q̇s xpianoꝝ car
nes refutatas a iudeis i mas
cello xpianoꝝ ꝓsumat ucdẽ
uel alibi. i villam papiẽses
ut omis xpiani ꝯunia iudeo
rum uz ad eos ꝯunia recipi
ant qr cum ipis apud xpia
nos cibis coib3 nõ utant in
dignum ẽ atq3 sacrilegium eoꝝ
cibos a xpianis sumi cũ ea q̇
applo ꝑmittẽte nos sumimꝰ
i munda ab illꝭ iudicẽt. i munda
nullꝰ xpianꝰ ul̃ xpiana iude
oꝝ manducet aut cũ eisdẽ i
eadem domo. habitet. ut aliq̇
eoꝝ ꝑ medico ifirmitatibus
uocet aut aliq̇ medicinaz reci

piat aut cum eis i balneo se
lauet. neq3 eis sup xpianos
ballivie seu aliq̇ publica offi
ꝯmittat ne i xpianos occasio
ne3 heant ꝑuicendi. xpani uo q̇
nõ ꝑuaiũt supradcã monicõe
ꝑmissa excõis siñe supponeẽ
Item uolumꝰ ꝛ districtẽ ꝓcipi
mus ut nullꝰ iudeos ul̃ no
lentes paganos iudeos seu
quoscũq3 alios ifideles ad b
baptismum uenire ꝯpellat. siq̇s
aut eoꝝ ad xpianos cã suscẽ
piende fidei confugit ꝑ qua
uoluntas eius fuerit cẽte patẽ
fcã xpianꝰ efficiat absq3 ꝯdicõe
et calũpnia aliquoꝝ ꝛ etiam
dñoꝝ. ñ a possessionib3. seu aliis
bonis suis. ppẽt hoc ullatenꝰ
excludat. baptizati tam ꝑmac
debita ꝛ suecta nõ minꝰ debet
ꝑpriis dñis exhibere si tñ dñi

eorum fiunt xpiani qui licet in
suis remaneant per baptismum
corrupti si eorum dominium incidit
aliis fuerint infideles baptismi
a talium dominorum servicio ipsos
liberentur. Ne clericus accipiat curam
Districtius prohibemus ne
clericus rectoriam seu vicari-
am alicuius ecclesie site in dyocesi ma-
galonensi presumat ab aliquo
recipere nisi prius annos fuerit presen-
tatus et annos curam alicuius ecclesie
recepit animarum. Item prohibemus
ne clericus curam animarum alicuius ecclesie
annos sibi commissarum vel commit-
tendam singulis in synodo beati
luce presumat absque ad aliam sy-
nodum eiusdem festi beati luce
dimittere tamen licentia non obtenta
sapientes districte quod rectores
vel sacerdotes parochiales sin-
gulis annis ad utramque synodum

venire et stent in synodo beati
luce cum capis rotundis et in
synodo paschali cum superpelli-
ciis synodus celebratur. Item
prohibemus ne clericus curam animarum
duarum ecclesiarum recipere nisi in ecclesie
sine nostra licentia speciali nec una
pendere ex altera dinoscatur.
Item prohibemus ne clericus curam ani-
marum. Prior seu rector alicuius ec-
clesie seu regularis fuerit sive secula-
ris presumat in ecclesia sua aliquem
capellanum ponere ad curam animarum
excercendam sine nostro consilio et as-
sensu. Item in ecclesiis parochia-
libus in quibus monachi habitant
que per monachos non regun-
tur singuli monachi per quascumque
ponant parochiales ecclesias sed in
maiori conventu aut cum aliquibus
fratribus suis maneant sicut est in la-
teranensi concilio constitutum pape

entes amicte dni pp̄ qua fun
gim̄ in hac pte q̄d sup refor
matōe monachor̄ a felicis re
cordatōis dno G. pp. edita in
monachi studeant obs̄uare
Inhibem⁹ q̄z ne albis uel ni
bris canonicis reglarib; clīa nre
dyoc' nouū census ecce īponā
tur neq; ueteres augeantur
neq; ptem redditui p̄sumant
suis usibus aplicare neq; p
curatōes debitas 7 antiq̄s clicorū
qui p eos ad eccās p̄sentant
diminuat neq; eccās cū uac
cauīt pp̄is usibus aplicet
ad quas ↄsueuīt clīa sclares
p rectorib; seu ppetuis uicari
is p̄sentari. Siquis ū fecerit in
uiritū q̄ egerit h̄eatur. Ite
phibem⁹ distincte ne ad clicay
futurōs redditus alicui⁹ ecclīe
nre dyoc' emat recipiendos ad

firmam ipam ecclīam. cum red
ditib; illius ecce ad studiū the
ologie ire uoluīt et tūc a regla
rib; uł laicis ecclīam ad firm
ap̄sus concedere nō p̄sumat.
Ite phibem⁹ ne alicui⁹ rector
uel p̄or alicui⁹ ecce nemaus̄
dyoc' p̄sumat tenere i ecca s̄
ↄmissa aliq̄ sacerdotē alīus
dyoc' nisi prius cū l̄ris testi
monialib;. sui epi se p̄sentauit
corā nob. Ite phibem⁹
ne aliquis p̄sbr q pfessiōē seu
obedientiā fecerit reglarē l; nō
dum habitum reglarē susceperit
p̄sumat sui ura hr̄e curā aīa
rum ecce i dyoc' nemausen.
distincte pcipientes q̄ ↄsuīt seu
laica fuerit sui clīa deserat hi
tum reglarē 7 uiuat sub pp̄o atq;
caste. Ite phibim⁹ ne capella
ni prochialiū nre dyoc' a pro

chianus ſuis infirmitate conſ
tituti donatores recipiat bono
rum ſuorum non eis aliqua conſag
nitatis linea ſint coniuncti uel non
nomine ecclesiarum donatores recep
unt ſupradictis. quia ſi fraude ec
clesiarum et ipsorum etiam infirmorum
quod tales donatores capellanis ſeu
ſacerdotibus faciunt inſtitores ab
ipsis ſacerdotibus. ecclesie hic pro
curat ſi ſub ſpecie pietatis.

Sub pena excommunicationis
et ſuſpenſionis officii diſtricte pre
cipimus omnibus ſacerdotibus ne ea que
de .. nec dampna data ſeu fo
rus facta ſunt in propria reſtitutione diffe
rant reſtituere uel etiam retinere pre
ſumant. ſed illa integraliter reſtituat
ſine mora et fraude quibus eſt reſtitu
endum. Qui autem contra hoc fecerit
operam ſuper hoc inuenire quin recepit
cum integritate reddere compellatur.

et tandem pauperibus erogare
et ſi reſtituere uel de pena ſatiſ
facere nequiuerit pena grauiori
uice nostrum arbitrium puniatur.
Quia pro certo didicimus quod quidam clerici
ob amorem et gratiam amicorum
ſuorum clericorum uel etiam laicorum
eorum poſſeſſiones aliorum moleſtant
inuadunt uindemiant uicinas
ſeges et fructus alios colligen
do atque aliquorum occaſione huius
frequenter et [illegible] uulnerantur propter quod
contra clericos magnum ſcanda
lum in populo generatur.

Hoc ſub pena excommunicationis diſtricte fie
ri prohibemus et ſiquis contra fecerit
fructus quos de poſſeſſionibus alio
rum contra quos quorum hic ob amorem
et gratiam alicuius collegit redde
re compellatur et ſi plures hic ſimul
fecerint unuſquiſque ad reſtitutionem
totalis compellatur donec plene quod

oblatum ē fuerit reſtitutum ꝛ alia
pena iuxta nostrum arbitrium anob
michon puniet. Cum uero oc
caſione inuaſionis p̄dc̄e ul' alia
de cā ob gratiam et amorem alicuius
aliquis uniuersitate pſuipſerit de u
ma dyoc' expelletur. graviori
pena. ſi culpe qualitas poſtula
uerit puniendus. niſi reſtitucione dāp
paſſo iniuriam ſatiſfecerit compete
ter. Quidam clerici dono uel
p̄cio aliquos cedi faciunt actores
ut aduerſarios. ad eccleſiaſticum
forum trahant reos quoſcumque cum
eis compoſuerint fatigant labo
ribus. et expenſis quod fieri de cetero p
hibemus.

De helemoſinarum queſtores

Helemoſinarum queſtores
quos quidam ſe alios menti
endo abuſiones non nullas in ſua
p̄dicatione proponunt admitti ſeu
recipi. niſi apoſtolicas ul' nostras ſeu

dni archiepi litteras ueris exhi
beant perſonaliter. et preter his
illis que in ipſis litteris continebuntur
ut ipſos proponere permittantur nec in ca
pellis ſeu ſcellulis recipiantur ab eiſ
dem nec remiſſiones facere p̄ſumant quam
pdcam papam uel dominum arc
epm narbonensem ſeu p nos in
certa recitet. neque cruces ſeu re
liquias oſtendere ipſos permittantur
nec ab eiſdem queſtoribus eccleſie
faciendi queſtam aliquid requirantur.

De celebratione feſtiuitatum

Precipimus quod feſta tam
ſollempnitates quam clericos nemauſ
dyoc' celebrent. ꝛ colant quod ne
mas certos precipit ꝛ uenari.
neque frangant eccleſie helemo
ſine pius locis ul' pauperibus
erogandum. Item ad tollendam
quamdam dubitacionem de celebran
do feſto bti mathie ricimus

quatuor temporum et in ſeptembri
ſtatuta ſunt in concilio narbone
ut ſemper in anno biſextili poſterio
ri die celebretur. feſtum mathie
et in .iiij. feria que tertio prima in ſep
tembri occurrit ieiunia .iiij. temporum
celebrentur. Statuimus preci
pientes quatenus preſbiter in principio ſui
preſbiteratus habeat veſtes ſacerdo
tales proprias cum quibus cum
mortuus fuit valeat ſepeliri.
Prohibemus diſtricte ne aliquis
clericus nemauſenſis dyoceſis ab alio
epiſcopo ſemper mittatur vel faciat or
dinari. ſine noſtra licentia et aſſenſu
quod ſi fecerint executorem ſui ordinis
non habebunt ad quod reſtituantur quouſque
dignam egerint penitentiam de tranſgreſ
ſione huius. Et precipimus quod paro
chiales ſacerdotes erga parrochianos
ſuos in omnibus ſuis actibus atque dictis
pacientiam ſe debent oſtendere et benig

num. ut ipſius ſacerdotis vita lau
dabilis et humilitatis exemplum
eos inuitet ad deuotionem diuini
officii et peccatorum ſuorum confeſſionem
eidem ſacerdoti liberius ſecurius
faciendam. Diſtrictius inhibemus
ne aliquis ſacerdos parrochialis pre
ſumat temeritate qualibet ſuam paro
chianam vel parrochianum vituperare
eos verba contumelioſa et iniurio
ſa dicere. quod ipſum poſſit eos fur
tum vel adulterium commiſiſſe. quia
illi qui talia verba audiunt dicta
a preſbiteris parrochialibus credunt de
facili eſſe vera. cum peccata parrochia
norum ſuorum audiuunt penitentia quia
ullo ſigno vel nutu non debet
aliquid reuelare preſbiter. Ille qui con
tra hanc prohibitionem fecerit preſbiter ſuſpendatur
ab illa parrochia in qua iſta commi
ſerit remouebitur non vel alibi cum
recipiet aliquis domini de tanto exceſſu

condignam egerint penitentiam et pas-
sis iniuriam satisfecerint competenter
districte precipimus non in locis in
quibus post sonitum campane sal-
vant de nocte layci ut sine
lumine prohibetur. Eciam eandem
prohibitionem debeant observare. Ali-
oquin pene quam per laicos imponi
volumus eos subiacere. Quam per
capellanos locorum illorum nostro
nomine ab ipsis clericis exigi volu-
mus et mandamus. Et si eam solvere
noluerint requisiti tandem penam
duplicatam solvere compellantur.
et tandem de banno fructuum distric-
te precipimus observari. ut per hec
scandalum laicorum evitetur et clerici
ab illicitis arceantur. Cum ex
officii nostri debito teneamur exces-
sus corrigere subditorum ne san-
guis eorum de nostris manibus requi-
ratur et publice utilitatis inter-

sit ne crimina remaneant impuni-
ta volumus et sub pena excommunicationis dis-
tricte precipimus. ut si quis clericus
homicidium sacrilegium incendium fur-
tum. in nostra dyocesi repertus fuerit com-
misisse vel aliquem atrociter nisi se de-
fendendo fecerit vulnerasse
capiatur per archidiaconum si presens
fuerit vel per archipresbiterum vel si
archipresbiter non fuerit per priorem
canonicam vel rectorem vel capel-
lanum illius ecclesie in cuius parrochia cri-
mina commissa fuerint capiatur
et captus apud Nemausum ad
nos per clericos adducatur adiunctis
aliquibus laicis. si opus fuerit ad
violenciam repellendam. si forte in-
ferri per aliquos timeretur. Distric-
te precipimus quod clerici coniugati vo-
lentes gaudere privilegio clericali
tonsuram et coronam publice por-
tent si tamen bigami non fuerint vel vidua

officia non exerceant neque por-
tent vindictas nibras seu virgi-
tas. Item prohibemus ne creditores
res iniustas seu cartas super debi-
tis contractis confectas maliciose
presumat exercere. verum postquam
debitis eis fuerit creditoribus ple-
ne fuit satisfactum. quod si fecerit
excommunicabuntur sicut fuit in con-
silio narbonensi constitutum et hoc
publice per ecclesias proponatur. In
narbonensi concilio fuit sub desertatione
divini iudicii inhibitum et preceptum
principibus baronibus et baylivis
et consulibus ut si contingat aliquem lai-
cum per iniuriam dicto vel facto illata
clerico vel persona alia que ecclesiastica ex-
communicari per ordinarium vel iu-
dicem delegatum vel alium per capitulum
primum ad res vel bona eiusdem lai-
ci seu penitus suorum ecclesie potestatem
manus extendere. si illas non pre-
sumat aut interdicere furnum
molendinum. aut aliquid ad com-
munem commoditatem. quod si fecerint in mora
cessaverint excommunicationis vinculo debent in-
nodari. et hoc publice laicis
per ecclesias intimetur. Item statui-
mus concilium valentinum quod si ex-
communicati aliqua statuta faciant
precepta seu banna contra excommunicato-
res vel denunciatores excommunica-
tionum laicorum quod dictum concilium
censuit quod hereticum et ad disci-
plinam ecclesiasticam alienum cum
ducere fiat hoc in contemptum clavium
et divisione ipsarum quas ipsi in
tantum infringere malicia obstina-
ta hec excommunicata intelligant post
nec dum per hoc honorii contra illarum
constitutionem contemptione statuunt dictum consi-
lium. quod quicumque statutum preceptum
bannum interdictum furnum molendi-
ni ignis aque seu aliorum communium

ſeu mandatum fecerint contra excõ
municatores aptū tractū uel ac
ceꝺum ꝺetinuerit ꝛ pp hoc ꝛ ſi mo
niti infra .x. dies nõ reuocauerint
ꝺetinuerit excõicentur. p totam
prouinciam ꝛ in mams prouincis
ſi uideb̄r expedire. et ceſſetur
adiuinis i oībꝫ locis ad q̄ ueni
unt tales excõicati quamdiu mo
rati fuerint i eiſdem neq̄ abſol
uantur donec de dampnis ꝛ ccã
iuriis illatis pp hoc eccīe ꝛ per
ſonis eccaſticas ſatiſfecerint cõ
petenter. ꝛ hoc ē laicas generaliter laicas
inmamandum. Ut nullus clicum tallie

Item ſtatutū ē i cõſilio nar
bonen. ne clicū occaſione pa
trimonii ſui. uel alias. nullatenus
tallient ꝛ tam cõſules q̄ alii lai
ci ab huiuſ talliis ꝛ excõicatõ
nibꝫ p cenſuram eccaſticam ſi ꝛ
neceſſe fuerit cõpellantur. ꝛ hoc idem

eccliis et hoībꝫ eccarum ꝑcipitur
i eodem cõſilio obſeruari. In
lateranien cõcilio ē ſtatutū. quod
laici atalibꝫ grauaminibꝫ clicorum
eccarum moniti. deſiſtere noluerint
tam ipi q̄ fautores eorum excõ
municati ſe nouerint ſubiacere
neq̄ donec redeuntes ſatiſfecerint
competenter et hoc laicis inamet.
ſtatuit nichō quondam cõcilium
narbone q̄ clicu uel rum eccaſti
ca uel religioſi nõ dent de rebus
ſuis pedagium ſiue leudam
a felicis recordationis dño hono
rio ſūmo pontifice. excõicois
ſnīa eſt plata. in oms ſtatuẽ
nos ꝛ ſcriptores ſtatutorum que
fiunt contra eccaſticam libertatem. ne
c nõ in potātes cõſules rectores
ꝛ cõſiliarios locorum ubi huiuſ ſta
tuta. ecīa cõſuetudines edite fu
erint ꝛ ſeruate neq̄ nõ ꝛ in illos

qui ſcienter ea preſumpſerint iudi
caverit in publicam formam ſcribere in
dicta et hec in eccleſiis publice
ponatur.

Quia colligationes ſocietates
Confratrie ſeu coniurationes
quocumque nomine cenſeantur repro
bantur a iuribus et a conſtitutionibus
conciliorum ſanctorum per legatos apoſtolice
ſedis in partibus et provinciis iſtis
omnino interdicte et ceſſare in excommunica
tio lata in factoribus ſicut in valen
tino concilio continetur. Ideoque in
predictis conciliis inherendo auctoritate pre
dictorum conciliorum prohibemus diſtric
te ne aliqui coniurationes ſiant vel
iuramento colligationes confratrias
ſeu alias quaſcumque obligationes
ſeu qualiacumque alia firmamenta interpoſi
tas facere preſumant contra eccleſias vel
perſonas eccleſiaſticas ſeu contra eccleſiaſticam liber
tatem penam timentes ſuperius in con

ciliis et canonibus promulga
tas hec eſt in eccleſiis publice
ponendum. De coniuratione

Quia periculoſum omnibus
eſt ſententia excommunicationis manere
et eam ſuſtinere animo indurato
diſtricte precipimus ſacerdotibus
eccleſiarum parochialium univerſis ut
parochianos ſuos publice mo
neant et frequenter ſingulis annis
ne culpa ſua ſemper maneant exco
municationis vinculo innodati
denunciando eis quod quicumque per li
tam ſe excommunicari permiſerit in xx
libris et uno denario punietur
ſicut ſtatutum fuit Lodovicum
regem Francie in conſilio apud Ap
pamias celebrato quod fuit per
eccleſiam approbatum. Item ſig
net eis de parochiis quod ſi per
annum contumaciter in excommunicationis ſententia
permanſerint bona eorum omnia

tandem in commiſſum ſicut i
ab illuſtro domino lodouico re
ge franciae filio predicti dni lo
douica fuit ꝯſtitutum ꝑpe
tuum obſeruari in ꝓuincia nar
bone ſup quo litteras ſuas pate
tes dedit et ꝯceſſit vniuſis
epis ꝓuinciae narbone. q oia
fuerunt ꝑ modum ꝑ certz
approbata.

IOTECA CI

a° i m° | vij die xx a[pr]il

Iste liber est [illegible] de nostre claus[tro]
que con[tinet] [illegible] cum parvo quaterno
[illegible] verba [illegible] scriptu[m] in carta
Et aliu[m] quaternu[m] q[ui] incipit de rubro libro
[illegible]

Sancta maria ora pro nobis
Sancta dei genitrix ora pro nobis
Sancta virgo virginum ora pro nobis

Ecce ego dominus
orant eum ego dns

Iste liber est mei presbiteri
ecclesie [illegible]
[illegible] et ad honorem
dei et beate marie et omnium sanctorum et [illegible]
et signoque meo consueto signavi

Ego sum qui testimonium perhibeo de me
Deo gracias

Iste liber est
presbiteri de mari [illegible] pateat [illegible]

Sancte Johannes

Mod. 8
COMUNE DI GENOVA
BIBLIOTECA BERIO
N. 111

Inv. n° 111

BERIO

BIBLIOTECA

BIBLIOTECA CIVICA
m.r.
CF. bis
2
8
GENOVA

aut suſpenſi […] o di
uina officia a […] s cele
brare p̄ſump […] alit'
cantado euang […] iſſā
ſeu ep̄lam uel […] s ca
nonicas ſeu c […] ido
in eccā eas off […] gla
ritatez incurri […] o ip
ſūmu pontifi […] ſpen
ſari debent ex […] o di
cere ſub aleccio […] s ch
a excōicati ma […] atoe
merita. ſi fine […] bily
conſtituti. ſu […] ab of
ficio in p̄t in […] ai
alius diuas off […] mp
hac' audire n […] dicē
ſicut ēē p̄ncip […] hī ē
tractat'. C […] icatu
publice maio […] one
eccam intrare […] a of
ficiu celebrat' […] ubli

ec ep exeat et ſi exire noluit of
ficium dimittat n̄ ſacerdos ca
nonem incepit qz tūc dz p̄ficē
officium iam icep̄tu. ſz omes a
lii qui tūc ſūnt i eccā debet
exire de eccā p̄ter ip̄m p̄ſbr̄m
celebrantez et unu ul duos cl
ericos. qui p̄ ſruicio ipi p̄ſbro
poſſūt i eccā remanē. cople
to aūt canone et ſūpt̄s corp̄e
et ſanguine ih̄u x̄ excōicato p̄
ſente nō amplius i miſſa p̄ce
dendum. ſz ſi eccā i muitate in
loco illo hēat t̄p̄alez. pot eu
expelle de eccā uiolenter. C Si
ūo non hēat iuditez et excōi
catu nolit exire de eccā pot
eccā requirere dnm̄ ſclarez qd
ip̄m expellat et pot id. et tal'
excōicatu p̄ tales rebelliōez
et contumaciā. iterum excōicari
a ſuo p̄lato et denunciari publice

excōicatu